ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΣ

Περιεχόμενα

Ν. Δ. ΠΑΠΠΑ : Ἡ ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχία.—ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ : Ἡ ἀνύπαρχτη σχολή μου.—ΓΙΑΝ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ : Νέος Σὺμανισμὸς καὶ σύγχρονο Ἑλληνικὸ πνεῦμα.—Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ : Ἑλληνικὲς Ἠθογραφίες.—ΑΝΤΡΕΑ ΑΡΙΟΥ : Γύρω ἀπὸ ἕνα ἔργο.—ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ : Τὸ συνέδριο τῶν νέων συγγραφέων.—Ἀνώνυμη τέφρα.—Λαμπρὴ ... συκοφαντία.—Ἐ-αιρείες προστασίας ζῴων.—Ἐμεῖς καὶ οἱ Ξένοι.—Τὸ Βασιλικὸ Θέατρο καὶ ἡ διανομὴ τῶν ρόλων.—Σταυρόλεξον ἐπιτυχία 100 ο)ο.—Ἀκαδημαϊκὲς Βεντέτες καὶ τὸ Χωρέμειο βραβεῖο.—Σὲ παρακμὴ καὶ κατάρρεψη.—Ἄγαλμα τῆς μωρίας.—Τὰ αἴτια τῆς καταπτώσεως τοῦ ἐλαφροῦ μουσικοῦ θεάτρου.—Ἀνακατά—σ—ταξη ἀξιῶν.—Παραγραφάκια.—Εἰδήσεις.—Βιβλία.— Περιοδικά.—Ἐφημερίδες.— κ. λ. π.

ΙΟΥΝΙΟΣ 1937 ΤΕΥΧΟΣ 4 ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΑΧΜΕΣ 3

"ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ,,
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ - ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ
ΧΑΛΚΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΥΛΗΣ
ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΙΑΣΙΟΣ
Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 15 ΑΘΗΝΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΤΗΣΙΕΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ ΔΡΑΧΜΕΣ 30
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΟΛΛΑΡΙΑ 3

Γράμματα, συνεργασία, ἐμβάσματα, βιβλία, περιοδικά, καὶ γενικά ὅτι ἐνδιαφέρουν τὰ «Νεοελληνικὰ Σημειώματα» στέλνονται στὸν κ. Γιάννη Σκαρίμπα Χαλκίδα.

Παρακαλοῦμε τοὺς συνδρομητές μας νὰ μᾶς κάνουν γνωστὴ ἀμέσως κάθε μεταβολὴ στὴ διεύθυνσή τους.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου
ΣΩΤ. Ν. ΚΟΝΤΟΕΣ

ΕΔΡΑ ΧΑΛΚΙΔΑ — ΑΡ.Θ. ΤΗΛ. 244

Βιβλία πού λάβαμε

Γεωργ. Δενδρινοῦ: «Ὁ Μαμούθ» νουβέλλα **Κ. Γ. Καλαντζῆ**: (Θεσσαλοῦ) «Τραγούδι τοῦ Βουνοῦ» ποιήματα. **Ι. Μ. Σαρρῆ**: «Ὕστερα ἀπὸ τὴ χαρά» νουβέλλα. **Δ. Κ. Νικολόπουλου**: «Ὁ Θανασάκης» 7 διηγήματα. **Ἄνθου Πωνωνίτη**: «Τὰ Κολασμένα Σεραφίμ» ποιήματα. Leo Ferrero: «Τελευταία Τραγούδια» μετάφραση καὶ πρόλογος **Γιάν. Σφακιανάκη**. **Κάρολου Γκολντώνη**: «Δοῦλος δυὸ ἀφεντάδων» θέατρο, μετάφραση **Γερ. Σπαταλᾶ**. **Ἄλκη Κασσίτη**: «Αὔρες καὶ Θύελλες» ποιήματα 1936 - «Τραγούδια τῆς Σιωπῆς» ποιήματα 1937.

Περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες

«Νεοελληνικὰ Γράμματα»	Πατησίων	8	Ἀθήνα
«Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις»	Μενάνδρου	83	»
«Νέα Φυλλα»	Ἀχαρνῶν	72α	»
«Πνευματικὴ Ζωὴ»	Μαυρομιχάλη	2	»
«Ἑλληνίς»	Ἀλεξ. Σούτσου	26	»
«Τὸ Νέο Πνεῦμα»	Μενάνδρου	4	»
«Παγκόσμιος Ἀνθολογία»	Πανεπιστημ.	35	»
«Κυνουριακὴ Ἐπιθεώρησις»	Μαγερ	18	»
«Ἡ Συζήτησις»	Μεσογείων	6	»
«Βαλκανικὴ Λογοτεχνία»	Βερανζέρου	29	»
«Μαθητικὸ Ξεκίνημα»	Φιλελλήνων	1	»
«Οἰκογενειακὴ Ζωὴ»	Γερανίου	13	»
«Ὁ Φίλος τῶν Ζώων»	Βουνουρεστίου	23	»
«L' Hellenime Contemporain»	Σανταρόζα	6	»
«Μαθητικὰ Γράμματα»	Κωνσταντίνου	35β	»
«ἡ Ἠχὼ» Μεγ. Μ. Τ. 5ος ὄροφος	ἀρ.	40	»
«Νέα Πολιτικὴ»	Σοφοκλέους	8	»
«Μακεδονικὲς Ἡμέρες»	Ἀετοράχης	31	Θεσσαλονίκη
«Μορφὲς»	Τσιμισκῆ	54	»
«Μακεδονικὴ Νεολαία»	Π.Π. Γερμανοῦ	11β	»
«Οἱ Νέοι»	Μισραχῆ	13	»
«Νέα Πνοὴ»	Μητροπολίτου Ἰωσήφ	10	»
«Κρητικὲς Σελίδες»			Ἡράκλειον Κρήτης
«Τὸ Ρόδο»			Ζάκυνθος
«Πάφος»	Ρ.Ο.Β. Κτήρια—Πάφος		(Κύπρος)
«Κυπριακὰ Γράμματα»	Σοφοκλέους 11		Λευκωσία »
«Τὸ Νησί»			Χίος
«Φωνὴ»	Ἀλεξάνδρεια Rue Nedi—Daniel No		2
«Πελασγὸς»	Στοὰ Ἀττάλου		Ἀθήνα
«Φῶς»	Λειβαδιᾶς,		
«Ἀμφισσαϊκὴ»	Σαλώνων,		
«Φάρος»	Δράμας,		
«Θρακικὰ Νέα»	Ἀλεξανδρούπολης,		
«Κορινθία»	Κιάτου,		
«Εὐρώτας»	Σπάρτης,		
«Εὔριπος»	Χαλκίδας,		
«Καρυστινὴ»	Κάρυστος,		
«Dode Ganesian»	211 Nest 33 ed Greer Νέα Ὑόρκη,		
«Σημαία»	Κορίνθου,		
«Le' Messager d' Ahenes»	Μητροπόλεως 22 Ἀθήνα,		
«Καθημερινὴ»	Ζακύνθου,		
«Ἀρκαδικὸν Βῆμα»	Τριπόλεως,		
«Ἀρκαδικὰ Νέα»	Τριπόλεως,		
«Σπαρτιατικὰ Νέα»	Σπάρτης,		
«Κοινὴ Γνώμη»	Σπάρτης,		
«Ἐλεύθερος Τύπος»	Πύργος—Ἠλείας,		
«Βόρειος Ἑλλὰς»	Κοζάνης,		
«Ἡνωμένος Τύπος»	Χανιὰ—Κρήτης,		
«Ἠπειρωτικὸς Ἀγών»	Ἰωαννίνων,		
«Τηλέγραφος»	Πατρῶν,		
«Γαχυδρόμος»	Πατρῶν,		
«Φωνὴ Γορτυνίας»	Νεοφ. Μεταξᾶ 6 Ἀθήνα,		
«Ἐλεύθερος Κήρυξ»	Καβάλλας,		
«Μεσσηνία»	Καλαμῶν,		
«Νέα»	Καλαμῶν,		
«Πανευβοϊκὸν Βῆμα»	Χαλκίδας,		
«Κραυγὴ»	Ἰωαννίνων,		
«Ἡρόοδος»	Ἀλμυροῦ,		
«Φωνὴ Αἰγίου»	Αἴγιον,		
«Ἔρευνα»	Αἰγίου,		
«Ἀγὼν Τριφυλλίας»	Κυπαρισσίας,		
«Γράμματα Λακωνίας»	Σπάρτης,		
«Ἡ Δράσις»	Ἡρακλείου—Κρήτης,		
«Ἐλεύθερος Κόσμος»	Σύρου,		
«Ἐφημερὶς τῶν Λεσβίων»	Μυτιλήνης,		
«Καστοριανὴ Ζωὴ»	Καστορίας,		
«Ζακυνθιανὴ Φωνὴ»	Ζακύνθου,		
«Ἑπτανησος»	Κερκύρας,		
«Κήρυξ»	Λαρίσσης,		
«Νέα Κόρινθος»	Κορίνθου,		
«Φωνὴ Θράκης»	Ἀλεξανδρουπόλεως,		
«Ἔρευνα»	Χανίων—Κρήτης,		
«Βόρειος Ἑλλὰς»	Κοζάνης,		
«Καθημερινὴ»	Ζακύνθου,		
«Νεολόγος»	Πατρῶν,		
«Ἀναγέννησις»	Νέας Κοκκινιᾶς Ἀθήνα,		
«Ἐλευθερία»	Χίου,		
«Ναξιακὸν Μέλλον»	Ἀθήνα,		
«Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος»	Χανιὰ—Κρήτης,		
«Θεσσαλία»	Βόλου,		
«Ἐλεύθερος Λόγος»	Ἄρτας,		
«Ἔμπρὸς»	Λευκάδας,		
«Σικυὼν»	Κιάτου,		
«Κόκκορας»	σατυρικὴ ἐφημερὶς Ἀθήνα,		
«Παναρκαδικὴ Ἠχὼ»	Τριπόλεως,		
«Ἀλάτσατα»	Ἀθήνα,		
«Τύπος τῆς Γορτυνίας»	Ἀθήνα,		
«Τὰ Κυκλαδικὰ Νέα»	Ἀθήνα,		
«Μακεδονικὴ»	Μυτιλήνης,		
«Φωνὴ Λευκάδος»,			
«Αἰτωλοακαρνανικὸς Τύπος»	Ἀγρίνιον,		
«Ἀνατολὴ»	Ἀγίου Νικολάου Κρήτης,		
«Ἐθνικὴ Ἠχὼ»	Ξάνθης,		
«Κήρυξ»	Τριπόλεως,		
«Ἀνατολὴ»	Λασιθίου,		
«Πρωϊνὴ»	Μυτιλήνης,		
«Ζάκυνθος»	Ζακύνθου,		
«Κερκυραϊκὸν Βῆμα»	Κέρκυρα.		

Προσεχῶς

ΓΙΑΝΝΗ ΣΚΑΡΙΜΠΑ: **«Χαλκίδα ἢ τὸ Βατερλὼ δύο Γελοίων»** Μυθιστόρημα.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Χρόνος 1 τεῦχος 4: Ἰούνης 1937

ΝΙΚΟΥ Δ. ΠΑΠΠΑ

Η ΕΝ ΑΡΓΙΝΟΥΣΑΙΣ ΝΑΥΜΑΧΙΑ...

Δὲν εἴμαστε στὰ 406 π. Χ., οὔτε πελοποννησιακὸς πόλεμος βροντάει. Δὲν εἴμαστε οὔτε κἂν ἁρματωμένοι πολεμιστές. Μὰ ἔτσι εἰρηνικώτατα καθὼς θριαμβεύει ἡ ἀπέραντη πνευματική μας ζωή, ἀκούω τριήρεις νὰ σχίζουν ὁρμητικὰ τὶς λίμνες τῶν ὡρῶν μας καὶ παραγγέλματα αὐστηρῶν στρατηγῶν νὰ δίνουν διαταγές. Συμπλέκονται ἀπὸ παντοῦ, ἄναρχα, ἐξωφρενικά. Ὁ καθένας βαστᾶ ἀπὸ ἕνα λογχοφόρο κονδύλι, τὸ ματώνει στὸ ὑγρὸ βάθος τῆς μελάνης του καὶ τὸ βυθίζει ἄκαρδα καὶ φριχτὰ στὴν ἀσάλευτη λευκότητα τοῦ χάρτου.

Τί γίνεται; Αὐτὴ ἡ ἔχτρα τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, αὐτὸς ὁ συρφετὸς τῶν διανοουμένων, μὲ τὶς παράφρονες ἰδέες, ὁ αἰσθητικὸς ταταρισμός, ἡ ἀλλόφρονη ἀνυπακουή, ποῦ θὰ μᾶς βγάλει; Σιγὰ—σιγὰ ὁριμάζουν οἱ πνευματικὲς ἐποχές. Κι' ἐδῶ σὲ μᾶς, τὸ σημάδι ἐτοῦτο, πλησιάζει στὸ τέρμα του. Δυὸ παρατάξεις ὀργανώνονται, συγκροτοῦνται. Δυὸ στόλοι ἰδεολογικοί, μὲ τριήρεις κατάφορτες ἀπὸ οὐρανοὺς ἀνοιχτοὺς καὶ φιλοδοξίες, πλησιάζουν ἀντιμέτωποι σιγὰ—σιγὰ πρὸς τὶς Ἀργινοῦσες...

Ὁ ὡραῖος μῦθος πλέκεται. Μὰ πλέκεται μὲ τὸ τετράγωνο ἅρμα τοῦ παρόντος, ἀρωματισμένο μὲ τὴν ἐξαίσια μνήμη μιᾶς ἱστορίας, Ἑλληνικῆς ὅσο κι' ἡ ψυχή μας. Οἱ δυὸ στόλοι πλησιάζουν: ὁ ἕνας ἁρματωμένος μὲ τὴν εὐαισθησία, τὰ ὄνειρα καὶ τὴν αἰχμηρὴ χίμαιρα. Μὲ καπετάνιους τοὺς νέους προσανατολισμούς, τοὺς ἀνθρώπινους, τοὺς φυσικούς, τοὺς ἐδαφικούς. Κρατᾶ στὶς πλῶρες του σημαῖες ἀπὸ φῶς, προμετωπίδες ἀπὸ θριάμβους, καὶ φέρνει τὸ ἔξοχο λάθος τῶν ποιητῶν: αἰώνιο ρῖγος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἄλλος εἶναι κατάμεστος ἀπὸ ἄθλια πλήθη, ἀπὸ ἐμέτους ναυτιάσεων, ἀπὸ σκληροὺς τατάρους, ποὺ γέμισαν τὸν ὑπόλοιπο κόσμο ἀπὸ τραγωδίες, ἀπὸ ἐρείπια, ἀπὸ πεζότητα. Ἔρχονται τραχεῖς καὶ ἀνίλεοι, μὲ σκληρὰ καὶ πρόστυχα χέρια, νὰ συμπλακοῦν—ἄγριοι αὐτοὶ καὶ ἀναίσχυντοι—μὲ τοὺς μουσικοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς λεπτοὺς ἀνθρώπους. Ἔρχονται οἱ ἀχαλίνωτοι αὐτοὶ ἐμπρηστὲς τῆς τέχνης καὶ τῆς ὡραιότητας, νὰ πυρπολήσουν τοὺς Παρθενῶνες καὶ τὰ Ἠλύσσια καὶ νὰ ἐκπορνεύσουν τὶς Μοῦσες, μὲ μόνη πρόφαση τὴν ἀκόλαστη ὕλη τῆς ζωῆς.

Δὲν εἶναι ζήτημα, πὼς θὰ διασπαροῦν τὰ πτώματά τους στὰ τρικυμιώδη Αἰγαιάτικα νερὰ τῶν Ἀργινουσῶν, κι' ἀπέναντι ἀπ' τὴ Λέσβο θὰ κλάψει σὰν μουσικὸς ἔλεγος, ὁ Σαπφικὸς θρῆνος τῆς ποιητικῆς μοναξιᾶς. Ἀλλ' ἐμεῖς οἱ δέκα (περισσότεροι,—λιγώτεροι ἀδιάφορο)

οἱ δέκα στρατηγοὶ τῶν νικητῶν, τὶ θ' ἀπογίνομε ὅταν γυρίσομε στὴν ἀχάριστη πατρίδα ; Οἱ σοφιστίες καὶ οἱ ἀπόπνοιες τῶν φριχτῶν συκοφαντιῶν, θὰ περιμένουν νὰ κοπρίσουν τὴ λευκὴ περιστερὰ τῆς φήμης μας, ποὺ θὰ ἐπιστρέφει. Θὰ πνίξουν στοὺς χώρους τῆς ἀπουσίας μας, τὰ τρυφερὰ κορίτσια, ποὺ θὰ βγοῦν στοὺς δρόμους, μὲ τὶς σημαῖες τῆς παρθενίας τους νὰ μᾶς δεχτοῦν, ντυμένα τὴν ἀθωότητα καὶ τὸ θαυμάσιο μέλλον. Θὰ γκρεμίσουν τὰ πατρικά, ποὺ ἀνάδειξαν δέκα ἀνθρώπους μὲ τόσο σφρῖγος, μὲ τόση ποίηση, μὲ τόσο πάθος ἔνθεο. Καὶ θὰ μᾶς καταδικάσουν ὅπως καὶ τοὺς δέκα Ἀθηναίους Στρατηγούς. Μιὰ πελώρια νίκη, ἕνας πνευματικὸς θρίαμβος, μιὰ χαρούμενη κατάπαυση ἑνὸς ἐμφύλιου σπαραγμοῦ, ἕνας λαμπρὸς ἄγγελος καινούργιας πνευματικῆς πρωτοπορίας, θὰ κρυφτεῖ πίσω ἀπο νικητήρια ἐρείπια, μέσα σὲ χαρούμενα πένθη, κάτω ἀπὸ τὰ ἔνδοξα πτώματα τῶν πρωτοπόρων ἀρχηγῶν.

Ρῖγος σκεπάζει ὅλες τὶς εὐαισθησίες τῶν ἀνθρώπων ποὺ μοχθοῦν, ποὺ ἀρχηγεύουν, ποὺ ἡδονίζονται μὲ τὴ σκληρὴ προσπάθεια, ὅταν συλλογίζονται τὴν πικρὴ μοῖρα τῆς ἀδικίας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς ἐξορίας. Φρίκη διατρέχει τὴν εὐγένεια τῶν σπουδαίων ἀρχηγῶν, σᾶν σκεφτοῦν τὸ ὀξὺ λεπίδι τῆς δυσφήμισης καὶ τῆς ἔχτρας. Μὰ ἀλλοίμονο κι' ἂν τοὺς σταματοῦσαν οἱ μικρὲς αὐτὲς ἀτέλειες τῶν ἀνθρώπων ! Ὁ κόσμος θὰ γέμιζε ἀπὸ μικρὲς χαιρέκακες πράξεις καὶ δὲ θὰ τὸν φώτιζε καμμιὰ ἐξαίρετη χειρονομία.

Ἡ ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχία θὰ γίνει ὁπωσδήποτε καὶ στὴν Ἑλλάδα. Πυκνώνονται οἱ παρατάξεις καὶ οἱ πρῶρες πλέουν κι' ὅλας στὴ γαλανὴ ἀνταρσία τοῦ πνευματικοῦ πελάγους. Τὸ μέλημα κάθε σοβαροῦ, κάθε ὡραίου ἀργοναύτη, εἶναι νὰ προσθέσει τὸ βάρος του στὸ στόλο τῆς εὐγένειας καὶ τῆς λαμπρῆς πρωτοπορίας. Πρέπει νὰ νικήσουμε στὴ ναυμαχία. Πρέπει νὰ διώξουμε τοὺς τατάρους. Πρέπει νὰ φωτίσωμε τοὺς οὐρανούς. Μὴ συλλογίζεστε κανένας τὴν πικρία, ποὺ ἴσως φορτώσαμε καὶ σὲ μιὰ ἔστω νικηφόρο ἐπιστροφή ! Πρέπει νὰ νικήσουμε στὶς Ἀργινοῦσες. Ὁ ποιητὴς θὰ μᾶς στεφανώσει μὲ τὸν ἐπιτάφιο, κι' ἂν τὸ λησμονήσει τὸ ὡραιότερο ποίημα θὰ τώχουμε πεῖ κι' ὅλας ἐμεῖς. Ἀδελφοί ! Ὁ Πρωτόμαχος, ὁ Ἀριστοκράτης, ὁ Περικλῆς υἱός, ὁ Κόνων, ὅλοι στὶς τριήρεις ! Οἱ Ἀργινοῦσες στὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, θ' ἀφίσουν τὸν ἥλιο τοῦ πνεύματος, νὰ διαλύσει τὰ σύννεφα ποὺ μάζεψαν οἱ μεγάλες φωτιὲς τῶν τατάρων. Πρέπει νὰ ζήσουμε μὲ ποίηση τὴ ζωή μας, νὰ συντρίψουμε τοὺς ἀντιποιητικοὺς κλοιούς, ποὺ μᾶς κάμουν τὰ τελευταῖα χρόνια τόσο πεζὲς καὶ ἀσφυχτικὲς τὶς ὧρες μας. Οἱ ἡμέρες μιᾶς ἐποχῆς, σὰν τὴ δική μας, χρειάζονται οὐσία, ἀέρα ρεμβασμοῦ, πνοὲς ποίησης καὶ ριπὲς ὀνείρων γιὰ νὰ λάμψουν ἀντάξια μὲ τοὺς προορισμούς των. Γύμνωσαν τὴ ζωὴ οἱ βάρβαροι, ἀπ' τοὺς ρωμαντικοὺς χιτῶνες καὶ τὸν ὡραῖο της παλμό. Τὴν ἄφισαν ἐκεῖ σὰ μιὰ ποταπὴ πεζότητα, ὑπερχειλίζοντα βόρβορο ὕλης, ὑπόθεση ταπεινὴ συμφέροντος καὶ ἀδελφικοῦ μακελιοῦ. Ἀνυψώσετε τοὺς ἑαυτούς σας κατὰ πολλὰ ἀντρικὰ ὕψη ! Περισώσετε τοὺς γκρεμισμένους ἐνθουσιασμούς ! Ντυθεῖτε τὴν ἀμίαντη καὶ ἄφλεκτη οὐσία τῆς ποίησης καὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ἀνθρώπων ! Μιὰ ζωὴ πνευματικὴ χαμένη στὴ μετριότητα, στὴν πεζότητα καὶ στοὺς ἄσημους σκοπούς, σκότωσε καὶ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν οὐσία της. Ἡ ἀνθρωπότητα καθὼς κατρακυλάει πρὸς τὴν κόλαση τῆς ὕλης, βρωμίζει καὶ τὰ πιὸ ἐξαίσια πάθη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Εὐτυχῶς ποὺ οἱ νέες ψυχὲς συντάσσονται ὁλοένα. Δυνάμωσαν τὴν παράταξή τους καὶ πλέουν ἀπὸ καιρὸ πρὸς τὶς Ἀργινοῦσες. Ἡ μεγάλη ναυμαχία, ποὺ θάρθει σὰ μιὰ νέα ἐποχή, μακάρι νὰ μᾶς τιμήσει σὰν ἁπλοὺς καὶ ἀνώνυμους ναῦτες . . .

Τρίκκαλα

Ν. Δ. ΠΑΠΠΑΣ

Η ΑΝΥΠΑΡΧΤΗ ΣΧΟΛΗ ΜΟΥ

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ ἀγαπητός μου κ. Γ. Κοτζιούλας («Νεοελληνικὰ Σημειώματα», τεῦχος 3, σελ. 40) βεβαιώνει τὴν ὕπαρξη καὶ κάποιας «φιλολογικῆς» Σχολῆς ποὺ κατάφερα, λέει, νὰ τὴ σχηματίσω ἐγώ, ἐφαρμόζοντας σὰν τὸν Παλαμᾶ «τὴ μικροπολιτικὴ τῶν προλόγων». Δὲν τὴν ἤξερα, μὰ τὴν ἀλήθεια, τὴ Σχολή μου αὐτή ! Γιατὶ ποτὲ δὲν ἔβαλα στὸ νοῦ μου νὰ τὴ «σχηματίσω», οὔτε μὲ τὴ μικροπολιτικὴ τῶν προλόγων, οὔτε μὲ ἄλλη, μικρὴ ἢ μεγάλη, ὁποιαδήποτε! Γράφοντας προλόγους σὲ βιβλία νέων πεζογράφων καὶ ποιητῶν—κι' ἔγραψα πραγματικῶς πολλοὺς στὰ πενήντα μου χρόνια, εἴτε γιατὶ μοῦ ἄρεσε, μ' ἐνθουσίαζε κάτι καὶ θεωροῦσα χρέος μου νὰ τὸ παρουσιάσω καὶ νὰ τὸ συστήσω,εἴτε γιατὶ μὲ παραφορτωνόταν ἕνας νέος νὰ τὸν «προλογίσω» κι' ὑποχωροῦσα θέλοντας καὶ μή—ποτέ μου δὲν ἀπέβλεψα στὸ νὰ δημιουργήσω ὁπαδοὺς καὶ μαθητές. Μὰ οὔτε κι' ἁπλοὺς φίλους, εὐγνώμονες τούλάχιστο' γιατὶ μιὰ πικρότατη πεῖρα μὲ εἶχε μάθει ἀπὸ νωρίς, πὼς ὅλοι σχεδὸν αὐτοὶ ποὺ τοὺς παρουσίαζα πρῶτος, ποὺ τοὺς βοηθοῦσα στὰ πρῶτα τους βήματα, θὰ μοῦ γίνουνταν σὲ λίγο ἐχθροί, ὑβριστὲς καὶ διῶχτες, ὅπως π. χ. μοῦ ἔγινε ὁ Γρυπάρης—γιὰ νὰ ἀναφέρω τὸν περιφανέστερο—δείχνοντας τὴν πιὸ μαύρη ἀγνωμοσύνη. Ὁ Καβάφης εἶναι ἀπὸ τοὺς λιγοστοὺς ποὺ ἀποτελοῦν ἐξαίρεση. Μὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸν κ. Κοτζιούλα τὸν ὑποστήριξα, μοῦ φαίνεται, ὅ,τι μποροῦσα, ὅταν ἦταν ἀκόμα ὁλότελα ἄγνωστος. Δὲν θέλω νὰ πῶ—κάθε ἄλλο !—πὼς μοῦ δείχνει σήμερα ἀγνωμοσύνη. Ὁ ἄνθρωπος δὲν μὲ πολεμάει προσωπικά, δὲν μ' ἐχθρεύεται, κριτικὴ κάνει. Θέλω μόνο νὰ τὸν ρωτήσω : κατάλαβε ποτέ, τὸν καιρὸ ποὺ τόσο πρόθυμα τοὐἔδινα τὴ βοήθεια μου,(ποὺ ὥς καὶ«πρόλογο» θὰ τοῦ ἔγραφα ἄν...καταδεχόταν νὰ μοῦ τὸ ζητήσῃ), πὼς ἐπεδίωκα νὰ τὸν κάμω ὀπαδὸ καὶ μαθητή ; Δὲν τὸ πιστεύω ! Κι' ὅπως ὁ κ. Κοτζιούλας, ἔτσι καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς ἄλλους δὲν θὰ ἐσχημάτισε τέτοια ἰδέα.

Ὥστε ἡ Σχολὴ ποὺ ἀνακάλυψε ὁ κ. Κοτζιούλας εἶναι ἀνύπαρχτη. Κι' ἀπὸ τὰ «χαρακτηριστικά» ποὺ τῆς δίνει, συμπεραίνω πώς, κι' ἂν ὑπάρχῃ, δὲν εἶναι δική μου, δὲν τὴν ἔκαμα ἐγώ, δὲν πηγάζει ἀπὸ μένα. Γιατὶ ἀποτελεῖται, λέει, ἀπὸ νέους πεζογράφους, ποὺ γράφουν μ' εὐκολία, χωρὶς κόπο, χωρὶς φροντίδα, χωρὶς σκέψη—αὐτὸ δὲν θὰ πῇ «εὐκολογραφία» ;—τὰ πιὸ κοινά, τὰ«πιὸ συνηθισμένα πράγματα τοῦ κόσμου», παίρνοντας τὸ θέμα τους ἀπ' τὴν καθημερινὴ ζωή, καὶ μ' ἕνα ὕφος τόσο «στρωτό», τόσο ἄχρωμο, ὥστε νὰ μὴν ἔχῃ προσωπικὸ ὕφος κανένας τους. Ἀλλὰ γιὰ τὸ Θεό ! πότε ἐδίδαξα τέτοια πράγματα τοὺς νέους ἐγώ, πότε τοὺς ἔδωσα τέτοιες «συνταγές», παραδείγματα καὶ πρότυπα ; Ἂν τὰ πῆραν ἀπὸ τὸ ἔργο μου—γιατὶ κανένα Μανιφέστο δὲν ἔβγαλα ποτέ, σὰν ἀρχηγὸς Σχολῆς—ἢ δὲν τὸ ξέρουν ὅλο, ἢ παρεξήγησαν οἰκτρὰ ὅσο ξέρουν. Νά, ὅπως τὸ παρεξηγεῖ καὶ τὸ ἀδικεῖ, σὰν κριτικός, κι' ὁ κ. Κοτζιούλας. Ἀλλοιώτικα δὲν θὰ ἔπαιρνε γιὰ μαθητὲς ἢ μιμητές μου τοὺς ἐλεεινοὺς πεζογράφους ποὺ ἐννοεῖ. Ἀλλὰ ἡ μιὰ παρεξήγηση φέρνει τὴν ἄλλη. Ὁ κ. Κοτζιούλας νομίζει πὼς ἔχω ὅλ' αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα ποὺ τὰ βλέπει, ἐπαυξημένα ἴσως, στοὺς δῆθεν μαθητές μου. Καὶ πρῶτα πρῶτα μοῦ ἀποδίδει τὴ βαρειὰ κατηγόρια πώς, ἐνῶ θὰ μποροῦσα, γιατὶ δὲν εἶχα, λέει, λίγες ἱκανότητες, νὰ ὑψώσω τὸ κοινό, τὸ κατέβασα. Ἀντί, λέει, νὰ πειραματίζουμαι ἀνεβάζοντας, προτίμησα νὰ διαβάζουμαι κατεβάζοντας. Μόνο, ἀλήθεια, ἕνας ἀνιστόρητος θὰ μποροῦσε νὰ πῇ μὲ καλοπιστία τέτοιο πρᾶγμα. Δὲν ἀμφισβητῶ τὴν καλοπιστία τοῦ κ. Κοτζιούλα· εἶμαι βέβαιος ὅμως πὼς δὲν ἔλαβε τὸν κόπο νὰνατρέξῃ στὴν ἱστορία—τὴν Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας ἐννοῶ — κι' ἀγνοεῖ πολλὰ πού, γιὰ νὰ κρίνῃ ἀντικειμενικὰ καὶ δίκαια, ἔπρεπε νὰ τὰ γνωρίζῃ.

Πρωτοφάνηκα στὴ Λογοτεχνία ἐδῶ καὶ πενήντα χρόνια. Σὰ νέος, τὶ πρότυπα εἶχα γιὰ νὰ στηριχθῶ, νὰ μιμηθῶ, νὰ προαγάγω καὶ νὰ δημιουργήσω ; Καὶ γλώσσας, καὶ φόρμας καὶ περιεχόμενου—καὶ στὸ διήγημα, καὶ στὸ ρομάντσο, καὶ στὸ θεατρικὸ ἔργο ; Τιποτένια. Ὅπως εἶπε ὁ Μυριβήλης—νὰ ἕνας νεώτερος ποὺ ξέρει καλὰ τὰ περασμένα—ἐπειδὴ δὲν βρῆκα παράδοση, ἀναγκάσθηκα νὰ γίνω παράδοση ἐγὼ ὁ ἴδιος. (Τὸ εἶπε γιὰ τὸ Θέατρο, μὰ μποροῦσε κανένας νὰ τὸ πῇ καὶ γιὰ τἄλλα). Κι' ἀπὸ τότε ποὺ πρωτοφάνηκα, δὲν ἔκανα ἄλλο παρὰ νὰ πειραματίζουμαι, ἀκριβῶς γιὰ νὰ ὑψώσω ὅσο μποροῦσα τὸ πολὺ χαμηλὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο ποὺ βρῆκα. Τὸ 1890—πάνε σαρανταεφτὰ χρόνια—ἔγραψα τὸ πρῶτο μου ρομάντσο στὴ δημοτική. Εἶναι τὸ παιδικὸ «Ἡ ἀδελφούλα μου» ποὺ πρωτοδημοσιεύθηκε λίγο ἀργότερα στὴ «Διάπλασι». Πὼς δὲν θὰ εἶχα κανένα ἄλλο νεοελληνικὸ παιδικὸ μυθιστόρημα γιὰ πρότυπο, τὸ φαντάζεται καθένας, ἀφοῦ κι' ὡς σήμερα ἀκόμα αὐτὰ μετριοῦνται στὰ δάχτυλα. Δὲν μοῦ λέτε ὅμως τὶ πρότυπα εἶχα καὶ γιὰ δημοτικὴ πεζογραφία ; Νὰ σᾶς πῶ ἐγώ : Τὸ «Ταξίδι» τοῦ Ψυχάρη, ποὺ ὅσο κι' ἂν εἶναι θεωρητικὰ τὸ εὐαγγέλιο τοῦ δημοτικισμοῦ, πρακτικὰ δὲν ἔλυνε καθόλου τὸ πρόβλημα ποὺ μοῦ παρουσιαζόταν—ἔπρεπε δηλαδὴ νὰ τὸ λύσω μονάχος μου μὲ τὴ βοήθεια τῆς θεωρίας—καὶ τὰ διηγήματα ποὺ εἶχαν ἀρχίσει νὰ γράφουν οἱ πρῶτοι ψυχαριστές, σὲ μιὰ γλῶσσα τόσο στριφνή, ἄμουση, κακόφωνη, ἀδιάβαστη, ποὺ ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος, ὁ μεγαλύτερος αἰσθητικὸς τοῦ καιροῦ του, ἔλεγε πὼς τοῦ ἔκανε τὴν ἐντύπωση «κάρρου φορτωμένου ἀγκωνάρια, ὅταν τὸ σηκώνουν καὶ τὸ γέρνουν ξαφνικὰ γιὰ νὰ ξεφορτώσῃ». Κι' ὅμως, μὲ τέτοια γλωσσικὰ πρότυπα, κατάφερα, στὰ 1890, νὰ γράψω τὴ δημοτικὴ τῆς «Ἀδελφούλας μου» Τὶ «εὐκολογραφία», ἔ ; Μὰ βέβαια, ὅποιος διαβάζει σήμερα τὸ παιδικὸ αὐτὸ ρομάντσο—γιατὶ διαβάζεται ἀκόμα, καὶ καθὼς φαίνεται, θὰ διαβάζεται πάντα, γιατὶ «ὁ πειραματισμός» μου πέτυχε—θὰ νομίζῃ πὼς τὴ γλῶσσα αὐτὴ τὴ βρῆκα ἕτοιμη, πὼς ὑπῆρχε καὶ τότε ὅπως τώρα, ἢ τὸ πολὺ-πολὺ πὼς μιμήθηκα τὸ Χατζόπουλο, ἐνῶ ἀπεναντίας—πρᾶγμα ποὺ δὲν τὸ ξέρει οὔτε ὁ τόσο διαβασμένος κ. Τερζάκης—ὁ Χατζόπουλος μιμήθηκε μένα στὴ διαμόρφωση μιᾶς στρωτῆς μὰ καὶ μουσικῆς δημοτικῆς γλώσσας, ποὺ νὰ μὴ θυμίζῃ «κάρρο ξεφορτῶνον ἀγκωνάρια». Ὤ, πόσο ἀνιστόρητος πρέπει νὰ εἶναι κανένας, γιὰ νάγνοῇ τοὺς πειραματισμοὺς καὶ τοὺς ἀγώνες ποὺ ἔκαμα, ὥς νὰ φτάσω τὴ γλῶσσα τῆς νεοελληνικῆς πεζογραφίας ἐδῶ ποὺ τὴν ἔ-

φτασα! Καὶ μπορεῖ νὰ εἰπωθῇ «μαθητής» μου ὅποιος δὲν ἔκαμε ἢ δὲν κάνει τοὺς ἴδιους, γιὰ νὰ τὴν προχωρήσῃ ἀκόμα; Ὁ Θεοτόκης, ἄλλος ξεφορτωτὴς ἀγκωναριῶν, τὸ εἶπε μιὰ φορά, ποὺ ἔλαβε ἀφορμὴ νὰ προσέξῃ καλὰ τὴ γλῶσσα τῆς «Λάουράς» μου, γιατὶ ἔκανε τὶς τυπογραφικὲς διορθώσεις στὴ Βιβλιοθήκη Ἐλευθερουδάκη. «Αὐτὸς ἔλυσε τὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ἐμεῖς ὅλοι σκοντάφτουμε· αὐτὸς τρέχει». Μὰ εἶναι εὔκολο νὰ «τρέχῃ» κανένας, καὶ συγχρόνως νὰ νοίγῃ δρόμο; Ὡραῖα «εὐκολογραφία»!

Ἂς ἰδοῦμε τὰ πράγματα κι' ἀπὸ πιὸ κοντά. Ὁ κ. Κοτζιούλας νομίζει πὼς ἐγὼ ἐδίδαξα τὴν «εὐκολογραφία» ποὺ διακρίνει σὲ πολλοὺς νέους πεζογράφους. Μεγάλη πλάνη! Ἐπειδὴ διαβάζουμαι εὔκολα, συμπεραίνει καὶ πὼς γράφω. Μὰ ἄλλο, στοχάζουμαι, ἡ εὐκολοαναγνωσία, κι' ἄλλο ἡ εὐκολογραφία. Γιὰ νὰ μὴν κοπιάσῃ ὁ ἀναγνώστης, ἐγὼ τὸ ξέρω πόσο κοπιάζει ὁ συγγραφέας. Μποροῦν νὰ τὸ φαντασθοῦν, ὅσοι τουλάχιστο ἔχουν τὴν καλὴ διάθεση, ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτά αὐθεντικὰ πανομοιότυπα. Τὸ ἕνα εἶναι ἀπὸ τὸ πρωτόγραφο τοῦ «Κόκκινου Βράχου» (1904), καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ ἀντίγραφο ποὺ ἔκαμα, πάλι μὲ τὸ χέρι μου, γιὰ νὰ τὸ δώσω νὰ τυπωθῇ. Τὶ διαφορὰ ἀπὸ τὸ πρῶτο! Καὶ πόσος κόπος, πόσος ἀγώνας χρειάσθηκε βέβαια γιὰ νὰ βγῇ, ἀπὸ τὸ χιλιοδιορθωμένο, τὸ μουντζουρωμένο, τὸ σπαραγμένο αὐτὸ χειρόγραφο, τὸ ἄλλο, τὸ καθαρό! Κι' αὐτὸ ἦταν μόνο; Ἂν παραβάλῃ κανένας τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ὅπως τὸ πρωτόγραψα κι' ὅπως εἶναι τυπωμένο στὴν Ε' ἔκδοση τοῦ βιβλίου, θὰ βρῇ κι' ἄλλες ἀλλαγές, κι' ἄλλα διορθώματα (*). Ἔτσι εὔκολα γράφω ἐγώ· κι' ἔτσι ἔπρεπε νὰ γράφουν κι' οἱ μαθητές μου...ἂν εἶχα. Τὸ ὕφος μου πάλι—καὶ γι' αὐτὸ τὸ ὕφος γίνεται ὅλος ὁ κόπος—δὲν εἶναι μόνο στρωτὸ παρὰ καὶ μουσικό. Αὐτὴ ἡ μουσικὴ τὸ ξεχωρίζει ἀπὸ κάθε ἄλλου πεζογράφου καὶ τὸ κόνει ἐντελῶς δικό μου, προσωπικό. Πόσες φορὲς παιδεύθηκα γιὰ νὰ μὴν κλείσω μιὰ περίοδο μὲ παροξύτονη λέξη, γιατὶ ἐκεῖ ἤθελε προπαροξύτονη, ἢ γιὰ νὰποφύγω μιὰ ἀθέλητη ὁμοιοκαταληξία ποὺ χτυποῦσε τόσο ἄσχημα, ἢ γιὰ νὰ ἐξουδετερώσω μιὰ κακοφωνία ἀπὸ συρροὴ λέξεων μὲ τραχεῖς φθόγγους. Πόσες φορὲς τελοσπάντων «κατῆλθον χθὲς εἰς Πειραιᾶ»!.. Ἔχω γράψει καὶ μερικὰ ἔργα ποὺ οἱ κριτικοί μου τὰ βρίσκουν κατώτερ' ἀπὸ ἄλλα μου. Ἀλλὰ κι' οἱ αὐστηρότεροι ὁμολογοῦν—ὅταν τὸ βλέπουν, ἐννοεῖται—πὼς καὶ σ' αὐτὰ ἀκόμα τὰ μετριώτατα, ἡ γλῶσσα μου καὶ τὸ ὕφος μου εἶναι τὸ ἴδιο ἐπιμελημένα. Φυσικά, μὲ τὸν καιρό, μὲ τὴν πεῖρα, ἀπόχτησα καὶ κάποια εὐκολία·

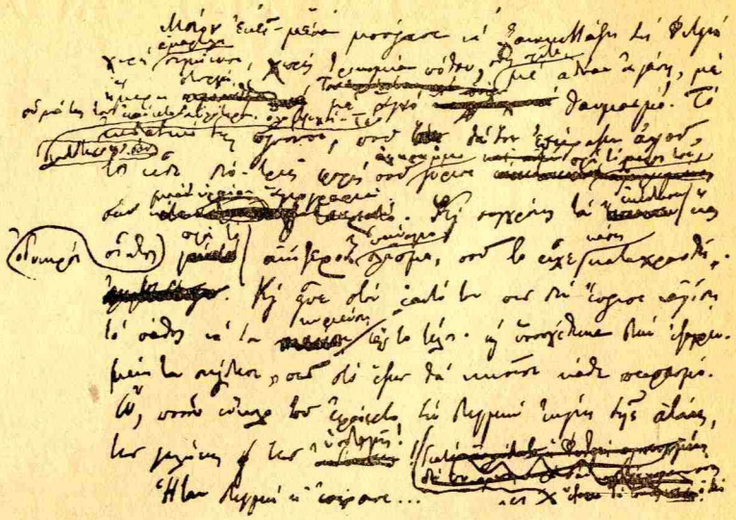

1.—Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ πρωτόγραφο τοῦ «Κόκκινου Βράχου» (σελίδα τοῦ χειρόγραφου 35).

ἀλλὰ πάντα ἡ εὐκολία αὐτὴ εἶναι σχετική, καὶ πρέπει νὰ ἐξετάσῃ κανένας μὲ τὶ κόπους ἀποχτήθηκε.

Δὲν μπορεῖ λοιπὸν νὰ εἶναι μαθητές μου ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἔχουν προσωπικὸ ὕφος, καὶ πολὺ λιγώτερο ἐκεῖνοι ποὺ γράφουν «τὰ πιὸ συνηθισμένα πράγματα τοῦ κόσμου». Γιατὶ ἐγὼ ἔγραψα πάντα μου τὰ πιὸ ἀσυνήθιστα, καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς προσέχτηκα ἀπ' τὴν ἀρχή. Ἂν ὁ κ. Κοτζιούλας, σὰ νέος, δὲν ξέρει τὶ γινόταν ἐδῶ καὶ 50, 40 ἢ 30 χρόνια, τὶ φταίω; Ἐν' ἀπὸ τὰ πρῶτα πρῶτα μου διηγήματα, «Τὸ παράθυρό του», ἔχει ἥρωα ἕνα νεαρὸ φτωχὸ ποιητή, ποὺ ὁ γείτονάς του ὁ πλούσιος ὑψώνει τὸ σπίτι του καὶ τοῦ κλείνει τὸ ψηλὸ παράθυρο τοῦ γραφείου του μὲ τὴ θαυμάσια θέα, χαρά του, παρηγόρια του κι' ἔμπνευσή του. Ἐχάλασε κόσμο τὸ διηγηματάκι αὐτό. Ὡς τότε, βλέπετε, δὲν ἔπαιρναν τέτοια θέματα ἀπ' τὴ ζωή. Ἦταν τὸ καινούργιο, τὸ πρωτότυπο καὶ τὸ ἀσυνήθιστο. Κι' ἦταν ἀκόμα ἕνας πειραματισμὸς πρὸς ἀνύψωση τοῦ ἐπιπέδου κτλ. —πειραματισμὸς ὅμως ποὺ πέτυχε, γιατὶ τὸ διήγημα ἄρεσε, συγκίνησε, καὶ τὸ κοινὸ ἄρχισε νὰ θέλῃ τέτοια. Πόσοι πειρασμοί, ἀλήθεια, γιὰ τὴν ἀνύψωση τοῦ κοινοῦ! Δὲν ἦταν ἕνας πειραματισμός, ὅταν σκέφθηκα πρῶτος νὰ γράψω ἕν' ἀστικὸ ἐπαρχιακὸ μυθιστόρημα, τὴ «Μαργαρίτα «Στέφα»; Δὲν ἦταν πειραματισμὸς ὅταν ἐτόλμησα πρῶτος νὰ γράψω ἕν' ἀστικὸ Ἀθηναϊκό, τὴν «Ἀφροδίτη»; Δὲν ἦταν πειραματισμὸς ὁ «Κακὸς Δρόμος», ποὺ σὲ ἠθογραφικὸ πάντα πλαίσιο, ἔδινε γιὰ πρώτη φορὰ μιὰ τόσο ἀνώτερη ψυχογραφία κι' εἶχε μιὰ βαθειὰ φιλοσοφικὴ ἰδέα—νουβέλλα ποὺ ὡς τώρα θεωρεῖται ἀνυπέρβλητη ἀπὸ κάθε ἄποψη, καὶ ποὺ ὅταν φάνηκε, ὁ Χατζόπουλος τὴν ὀνόμασε «σταθμὸ στὴ Νεοελληνικὴ Διηγηματογραφία»; Αὐτὰ εἶναι τὰ «συνηθισμένα» ποὺ ἔγραψα καὶ ποὺ ἔμαθα τοὺς νέους νὰ γράφουν!.. Καὶ δὲν εἶναι μόνο αὐτά. Εἶν' ἕνα πλῆθος ἀκόμα διηγήματα, ἀπὸ τὴ «Νανόβα» ὡς τὰ «Θηλυκὰ τοῦ Μοιζᾶ», ποὺ πολλὰ ἀπ' αὐτά, λέει ὁ κ. Ι. Παναγιωτόπουλος, εἶναι «ἀριστουργήματα τοῦ εἴδους»—

(*) Τὸ πρωτόγραφο καὶ τὸ ἀντίγραφο τοῦ «Κόκκινου Βράχου» τὰ ἔχω στὸ σπίτι μου, κι' ὅποιος θέλει μπορεῖ νὰ τὰ ἰδῆ. Ξανακόλλησα μάλιστα στὴ θέση τους κι' αὐτὰ τὰ κομμάτια, ποὺ τὰ εἶχα κόψει γιὰ νὰ φωτοτσιγγογραφηθοῦν. Γρ. Ξ.

2.—Τὸ ἴδιο ἀπόσμασμα τοῦ «Κόκκινου Βράχου» ἀντιγραμμένο στὸ καθαρὸ (σελίδα τοῦ χειρόγραφου 64).

γίνουνται, ἀλήθεια, ἀριστουρήματα μὲ πράγματα συνηθισμένα; — κι' ἕνα πλῆθος μυθιστορήματα—σταθμοί, ἀπὸ τὸν «Κόκκινο Βράχο» — τὸ πρῶτο καθαυτὸ ὥριμο ἔργο του—ὡς τὴν «Τερέζα Βάρμα-Δακόστα», κι' ὡς τὸ «Πλούσιοι καὶ Φτωχοί».

Ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τὰ παίρνω, μάλιστα. Μὰ εἶναι μυστικὸ τῆς τέχνης μου νὰ μεταπλάθω αὐτὴ τὴ ζωή, ὥστε νὰ παρουσιάζῃ πάντα μιὰ καλλιτεχνικὴ εἰκόνα. Κι' ἴσως γι' αὐτὸ κάνουν τὴν ἐντύπωση «συνηθισμένων πραγμάτων», γιατὶ μπορῶ νὰ τὰ παρασταίνω τόσο ἀληθινά, τόσο ζωντανά, τόσο πραγματικά, ὥστε ὁ καθένας νομίζει πὼς τὰ εἶδε καὶ τὰ ἔζησε. Αὐνὸ δὰ τὸ ἔχουν πεῖ ὅλοι σχεδὸν ὅσοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ ἔργο μου. Καυχιέμαι πὼς εἶμαι ἀπὸ τοὺς λιγοστοὺς συγγραφεῖς στὴν Ἑλλάδα ποὺ ἔπλασαν ἀνθρώπους τόσο ζωντανοὺς στὸ νοῦ τοῦ ἀνμιγνώστη, ὅσο τοῦ εἶναε κι' οἱ πραγματικοί. Ὅποιος πηγαίνει στὴ Ζάκυνθο, νομίζει πὼς θὰπαντήσῃ στὸ δρόμο τὴ Φωτεινὴ Σάντρη, τὴ Στέλλα Βιολάντη, τὸν Παναγῆ Βιολάντη, τὸν Κοσμᾶ Ἀλιμπράντη («Ὁ Κόομος κι' ὁ Κοσμᾶς») τὴν Τερέζα, τὴ Ναντόα—ἑκατοντάδες ἀναγνῶστες μου μοῦ τὸ ἔχουν γράψει αὐτὸ—καὶ γυρίζοντας στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας, φαντάζεται πολλὲς φορὲς πὼς βλέπει τὴν Ἀργυροῦλα τῆς «Τιμῆς τοῦ ἀδελφοῦ», τὴ Ρόζα τοῦ «Κατήφορου», τὴ Νίτσα τῆς «Τρίμορφης Γυναίκας», καὶ τὴν Παυλίνα...

Πόσοι πειραματισμοὶ ποὺ πετύχανε, κι' ἀνυψώσανε τὸ κοινό, ἢ νὰ πῶ καλύτερα, δημιουργήσανε ἕν' ἀναγνωστικὸ κοινὸ στὴν Ἑλλάδα! Ἄλλοι τόσοι λοιπὸν ἔγιναν καὶ στὸ Θέατρο. «Τὸ μυστικὸ τῆς κοντέσσας Βαλέραινας», ἕνας σταθμός. Λέει τάχα κι' αὐτὸ τὰ «πιὸ συνηθισμένα πράγματα τοῦ κόσμου»; Δὲν τὸ πιστεύω. Οὔτε ὁ «Ψυχοπατέρας». γιὰ τὴν ἐποχή του, οὔτε τὸ «Ἀνθρώπινο», ὁ «Ποπολάρος» κι' ἡ «Ἀνιέζα» γιὰ σήμερα... Ἀλλὰ τὸ μεγάλο κακό, τὸ δυστύχημα γιὰ μένα, εἶναι ποὺ ἔχω γράψει πολλά: ἕναν «ὠκεανὸ ἀπὸ μυθιστορήματα»—ἡ φράση εἶναι τοῦ κ. Σπύρου Μελᾶ—σαράντα θεατρικὰ ἔργα καὶ ἀπάνω ἀπὸ 200 διηγήματα. Ποῦ νὰ βρῇ λογαριασμὸ ὁ νεώτερος μελετητής, ὁ κριτικός, ποῦ νὰ ξεχωρίσῃ, ὄχι πιὰ τὰ καλὰ ἀπὸ τὰ μέτρια, ἀλλὰ ἐκεῖνα ποὺ ἐσημείωσαν ἕνα σταθμό, ποὺ ἀποτέλεσαν κάτι νέο, ποὺ ἄνοιξαν ἕνα δρόμο, ἀπὸ τἄλλα πού, καλὰ ἢ μέτρια ἀδιάφορο, ἦταν ἁπλῶς μιὰ συνέχεια, μιὰ ἐπανάληψη καὶ μιὰ «κεκτημένη ταχύτης». Φαντάζουμαι πὼς γιὰ νὰ κριθῶ τελειωτικὰ καὶ δίκαια, πρέπει νὰ περάσῃ καιρός. Ἀλλὰ μόνο ὅταν γίνῃ κι' αὐτό — ποὺ δὲν εἶναι ἀπίθανο νὰ τὸ κάμῃ μιὰ μέρα κι' ὁ ἴδιος ὁ κ. Κοτζιούλας, εἶναι τόσο νέος ἀκόμα! —θὰ διαπιστωθοῦν καὶ δυὸ σπουδαιότατα πράγματα, ποὺ τώρα μόνο ἐγὼ τὰ ξέρω. Α', πὼς ποτέ μου δὲν κατέβασα τὸ κοινὸ μὲ θεληματικὲς ὑποχωρήσεις ὥς τὰ ταπεινά του γοῦστα· εἶναι φυσικό μου χάρισμα νὰ μὲ καταλαβαίνῃ κι' ὁ ἁπλούστερος ἄνθρωπος, ὅταν γράφω καὶ τὰ πιὸ ἀνώτερα πράγματα—νά, τόν «Κακό Δρόμο», τὶς «Πετριὲς στόν ἥλιο», τό «Ἀνθρώπινο». Καὶ τέτοια ἔχω γμάψει τόσο πολλὰ στὰ πενήντα μου χρόνια, κι' ἔχω ἀνυψώσει τόσο πολὺ τό κοινό, ὥστε εἶχα κάθε δικαίωμα νὰ παίρνω καὶ προσιτότερα θέματα, μὰ πάντα μέσα στό νοημα τῆς τέχνης, πού, κι' ἂν δὲν τό ὕψωναν, τό διατηροῦσαν τούλάχιστο στὴν καλή του θέση. Β', πὼς ἦταν πολὺ δύσκολο, ἂν ὄχι κι' ἀδύνατο, νὰ ἱδρύσω Σχολὴ Πεζογοαφίας καὶ νἄχω μαθητές, γιατὶ ταλέντα ποὺ θὰ ἦταν δυνατό νὰ ἐργασθοῦν μὲ τόν ἴδιο τρόπο καὶ νὰ πειραματίζουνται μὲ τὴ δική μου ἐπιτυχία, δὲν βρίσκουνται καθεμέρα. Θὰ ἤμουν πάντα Καπετὰν Ἕνας. Μὰ δὲν βλέπετε τὶ γίνεται; Πενήντα χρόνια ἔχουν περάσει ἀπό τότε ποὺ πρωτάρχισα, καὶ βὲν βρῆκαν, ἐκτός ἀπό τοὺς λίγους συγχρόνους μου, οὔτε πέντε νέοι πεζογράφοι ποὺ νὰ μποροῦν νὰ καυχηθοῦν γιὰ μιὰ τοὐλάχιστο ἐπιτυχημένη κι' ὁλοκληρωμένη προσπάθεια. Σ' ὅλων τὰ στόματα ἀνεβαίνουν τώρα τὰ ὀνόματα τοῦ Μυριβήλη, τοῦ Τερζάκη, τοῦ Βενέζη, τοῦ Καραγάτση κι' ἑνὸς ἢ δυὸ ἀκόμα ἄλλον. Αὐτοί, συνειδωτὰ ἢ ἀσυνείδητα, μπορεῖ νὰ μὲ εἶχαν κάποτε καὶ δάσκαλο, ἂν καὶ ὄχι βέβαια σ' ὅλα. Ὅσο γιὰ ἐκείνους ποὺ περιγράφει στό ἄρθρο του ὁ κ. Κοτζιούλας, ἀσφαλῶς δὲν εἶναι μαθητές μου, καὶ μόνο—τό ξαναλέω—μιὰ ἄγνοια τῶν περασμένων, δικαιολογημένη κάπως γιὰ ἕνα νέο, μποροῦσε νὰ μὲ θεωρήσῃ, τόσο ἄδικα ὑπεύθυνο...

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

III. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

Ὁρισμένοι ἀπὸ τοὺς νέους πεζογράφους μας, φιλοδοξίες τῆς τελευταίας ὥρας, συνηθίζουν νὰ μιλοῦν μὲ κάπως περιφρονητικὴ συγκατάβαση γιὰ τὴν πεζογραφικὴ παράδοσή μας, ποὺ ἐπικράτησε νὰ λάβει τ' ὄνομα τῆς ἠθογραφίας· ἠθογραφίες λένε — καὶ μ' αὐτὸ παίρνουν ἀμέσως ἕναν τόνο ὑπεροχῆς, σὰ νὰ πρόκειται γιὰ κάτι παρακατιανό. Οἱ ἴδιοι νομίζουν ὑποχρέωσή τους νὰ ξεπεράσουν αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς τέχνης καὶ φαντάζουνται πὼς τὸ ἔχουνε κιόλα κατορθώσει μ' ἐκεῖνα ποὺ γράφουν. Ἀλλὰ τί σημαίνει ἠθογραφία καὶ γιατὶ νὰ τὴν ἀφήσουμε στὴν ἄκρη; Ἡ λέξη αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτε παραπάνου ἀπὸ μιὰ λέξη, κι ἂν ἔχει χαραχτηρίσει μὲ τὴν ὀνομασία της ὁλόκληρη σειρὰ πεζογραφήματα, δὲν πρέπει ν' ἀναζητήσουμε γι' αὐτὸ βαθύτερο λόγο ἀπὸ τὴ σύμπτωση. Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν τὸ περιεχόμενο δικαιολογεῖ τὸ κακὸ ὄνομα τοῦ τίτλου ἢ ἂν ἀπεναντίας παρατηρεῖται ἀκρισία ἀπὸ τὸ μέρος ὅσων ἔχουν διάθεση νὰ πληροφοροῦν γιὰ τέτια τὸ κοινό. Δὲν ξέρουμε τί μποροῦν νὰ βγάλουν αὐτοὶ ποὺ καταγίνουνται μὲ τὴν ψυχογραφία κι ὅποιο ἄλλο εἶδος τοῦ πεζοῦ λόγου, δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία πὼς ὅσα πεζογραφήματα τῆς προκοπῆς ἔχει σήμερα ἡ γλώσσα μας τὰ χρωστάει ὅλα σχεδὸν στοὺς ἠθογράφους. Ἡ ἠθογραφία ποὺ καλλιεργήθηκε ὥς τὰ τώρα ἔχει συνδεθεῖ μὲ τὴ γλώσσα τοῦ ὑπαίθρου, κινεῖται μὲς στὰ πλαίσια τῆς ἐπαρχίας καὶ περιγράφει πρόσωπα λίγο πολὺ ἀνεξέλιχτα, ἀνταποκρίνεται δηλαδὴ ὁλωσδιόλου στὶς πρόσφατες συνθῆκες τῆς ζωῆς μας. Ἡ σύσταση τοῦ πληθυσμοῦ μας εἶταν στὴν ἀπόλυτη πλειονότητά της ἴσαμε χτὲς ἀγροτικὴ καὶ δὲ μποροῦσες βέβαια νὰ βρεῖς σ' αὐτοὺς τοὺς ἀπομονωμένους μικροϊδιοχτῆτες τὴν ὁμαδικὴ ψυχολογία ποὺ προαπαιτοῦν τὰ ἔργα τὰ περισσότερο συνθετικά. Οἱ ὅροι τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου δὲν ἔδιναν εὐκαιρία γιὰ μακρόπνοα πεζά, ὅπως εἶναι τὰ μυθιστορήματα, κι ἔκαμαν οἱ παλιότεροι καλὰ νὰ περιοριστοῦν στὶς διαστάσεις τῶν διηγημάτων. Γιὰ νὰ γιομίσεις διακόσιες καὶ τρακόσιες σελίδες, δὲ σοῦ φτάνει τὸ χωριό· χρειάζεται νὰ ἔχεις μπροστά σου περιοχὲς πυκνοκατοικημένες, ὅπου νὰ μὴν προφταίνεις νὰ μετρᾶς τὰ πρόσωπα, νὰ παίρνουν καὶ νὰ δίνουν οἱ σκηνές, νὰ παρουσιάζουνται συχνότερες καὶ βαθύτερες οἱ συγκρούσεις τῶν ἀνθρώπων. Μόλις τελευταῖα ὅμως ἄρχισαν νὰ δημιουργοῦνται βιομηχανικὰ κέντρα καὶ στὸν τόπο μας, ἐνῶ παράλληλα ἡ πρωτεύουσα τραβάει χιλιάδες κάθε χρόνο ἀπὸ τὴν ἐπαρχία. Ἔχουμε λοιπὸν ἀκόμα καιρὸ γιὰ νὰ δεχτοῦμε στὴ λογοτεχνία μας τὶς ἀπηχήσεις τῶν σταθερῶν αὐτῶν μετακινήσεων ποὺ φέρνουν καὶ τὶς ἀντίστοιχες ψυχολογικὲς μεταβολὲς· γιὰ τὴν ὥρα ἡ βέβαιη κληρονομιά μας εἶναι οἱ ἠθογραφίες καὶ τὰ ὅρια ποὺ μᾶς ἀρκοῦν τὰ ἕξη τυπογραφικά. Μοῦ φαίνεται πὼς δὲν ἦρθε ἀκόμα ἡ ὥρα ποὺ ἡ μεγαλούπολή μας μπορεῖ νὰ ζήσει ἀνεξάρτητα (μέσα στὴ φιλολογία), δίχως τοὺς δεσμοὺς ποὺ τὴν ἀνάγουν—μὲ σχέσεις ὑποτέλειας—στὸ ὕπαιθρο, σ' ὅλες αὐτὲς τὶς μικρὲς κατάσπαρτες πατρίδες. Ἡ πρωτεύουσά μας εἶναι πάντα ἡ συνισταμένη, δὲ βρῆκε ἀκόμα τὴν ἀνεξαρτησία της. Τὸ πολὺ πολὺ ὑποδιαιρεῖται σὲ μικρογειτονιὲς ποὺ διατηροῦν ἀκόμα ὅλο τὸ τοπικό τους χρῶμα καὶ δὲ διαφέρουνε στὸ βάθος ἀπὸ τοὺς ἐπαρχιώτικους συνοικισμούς. Ὅσο γιὰ τὴ διεθνικὴ ζωή μας, δὲν εἶναι νὰ τὴ συζητᾶμε σοβαρά. Ἂν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ μερικοὶ Ἕλληνες ταξιδεύουν στὴν Εὐρώπη, αὐτὸ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὰ ταξίδια ποὺ κάνουν πολλοὶ ἐπαρχιῶτες μας ὥς τὴν Ἀθήνα: δὲν πρόκειται ν' ἀλλάξει κανεὶς μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴ μορφὴ ἑνὸς πολιτισμοῦ. Εἴμαστ' ἕνας λαὸς στὰ πρῶτα βήματά του ἀκόμα, δὲν ἔχουμε τὴν ἱκανότητα μήτε ν' ἀφομοιώσουμε καλὰ καλά. Κάθε ἐπιροὴ ποὺ δεχόμαστε ἀπ' ὅξω γίνεται κιόλας ὁλοφάνερη στὸ γράψιμό μας. Μὲ αὐτὸ τὸ μέτρο μᾶς εἶναι πολυτιμότερα ἀπὸ κάθε ἀπόπειρα συγχρονισμοῦ ἀψυχολόγητη τὰ λίγα ἐκεῖνα βιβλία ποὺ μᾶς ἔδωσαν ἀπροσποίητα καὶ τίμια τὸ βαθμὸ τῆς δικῆς μας ἀντοχῆς. Οἱ ἠθογραφίες δὲν εἶναι παρὰ ὁ πιὸ ὥριμος καρπὸς τῆς ἐθνικῆς λογοτεχνίας μας, τὸ καλύτερο ποὺ ἔχει νὰ παρουσιάσει ἕνας πρωτόγονος βαλκανικὸς πολιτισμός.

Ὁ Παπαδιαμάντης πρῶτα πρῶτα μένει, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἴσαμε τὸ τέλος, ἕνας ἠθογράφος ἀπὸ τοὺς πιὸ αὐθεντικούς. Τὰ περισσότερα διηγήματά του μιλᾶνε γιὰ τὸ μικρό του νησὶ καὶ σίγουρα δὲν ὑπάρχει ἄλλος τόπος ποὺ νὰ τροφοδότησε τόσο πλούσια ὅσο ἐκεῖνο τὴ λογοτεχνία μας. Ὁ Παπαδιαμάντης πέρασε τὸ μεγαλύτερο διάστημα τῆς ζωῆς του στὴν Ἀθήνα· ἡ φαντασία του ὅμως γύριζε κάθε λίγο στὰ περίφημα ρόδιν' ἀκρογιάλια, ἐκεῖ ὅπου εἶχε ἀρχίσει κοντὰ στὴ φύση νὰ λαβαίνει συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὅπου τὸ καθετὶ ἔπαιρνε τώρα αἴγλη μὲς ἀπ' τὴν ἀπόσταση. Οἱ ἀκροθαλασσιές, τὰ βοσκότόπια, τὰ ξωκλήσια, ἡ φτωχογειτονιὰ κι ἡ ἐξοχή, ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί, ἄνθρωποι ὅλων τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ τῶν ἡλικιῶν, ὅλος αὐτὸς ὁ πληθυσμὸς ποὺ ποτίζει μὲ τὸν ἅγιο του ἱδρῶτα τὴ γή μας, πρώτη φορὰ βρήκανε τόση παρατηρητικὴ ἀγάπη, τέτια περιγραφὴ τῶν λεπτομερειῶν, παρόμοια μεταμόρφωση μὲς στὸν κόσμο τῆς τέχνης. Ὁ Παπαδιαμάντης δούλεψε τὸ ὑλικό του μὲ αὐτοπεποίθηση καὶ περισυλλογή, δίχως προκαταλήψεις κι ἐπιφανειακότητες, ἀποβλέποντας πάντα στὴν ἀρτιώτερη ἀπόδοση τοῦ θέματός του κι ἀδιαφορώντας γιὰ ὅτι ἄλλο δὲν εἶχε σχέση ἄμεση μὲ τὸ σκοπό του. Εἶτανε βαθύτατα ρεαλιστὴς αὐτὸς ὁ ἰδιόρυθμος κοσμοκαλόγερος καὶ ποτέ του δὲν ἄφησε νὰ τὸν ἀγγίξει ἡ ξιπασιά. Χωρὶς νὰ μείνει ἀδιάφορος πρὸς τὶς

λογοτεχνίες ἄλλων χρόνων καὶ λαῶν, πρόσεξε νὰ διατηρήσει ἀτόφια τὴν ἑλληνικότητά του μὲς στὸ γράψιμο. Ἐκεῖνο ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει προπαντὸς εἶναι νὰ μᾶς δώσει τὴν ἀτομική του πεῖρα ἀπ' τὴ ζωή, ὅτι τὸν συγκίνησε περισσότερο ἀπ' τὴν ποικιλία τῶν γεγονότων, ὅσα τοῦ ἐντυπωθήκανε βαθύτερα καθὼς ἐμελετοῦσε τὴ φύση καὶ τὴν κοινωνία. Ποτέ του δὲν ἀναρωτήθηκε ἂν ἀξίζανε τόση προσήλωση καὶ λεπτολογία ὅλα ἐκεῖνα τ' ἀνώνυμα πλάσματα ποὺ περνοῦσαν τὸν καιρό τους στὴν ἀφάνεια· εἶτανε βέβαιος ἀπὸ πρὶν πὼς μὲ τὴ θέρμη καὶ τὴν τέχνη τὴ δική του ὅλοι οἱ παραμερισμένοι καὶ παρακατιανοὶ ποὺ κίνησαν μιὰ φορὰ τὴν προσοχή του θὰ γίνουνταν ἐνδιαφέροντα πρόσωπα, σελίδες συγκινητικές. Οἱ καλύτεροι ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του βλέπαν ἕνα μέρος τῆς ἀλήθειας, αὐτὸς τὴν εἶδε ὁλόκληρη. Δὲ ζήτησε νὰ γίνει ὁ ἱστοριογράφος τῆς φυλῆς μήτε ν' ἀρχίσει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὁμήρου. Τοῦ ἔφτασε ἡ πιὸ πρόσφατη πραγματικότητα κι ἐμπνευσμένος ἀπ' αὐτὴν ἐμεγαλούργησε. Θελήσανε νὰ ποῦν πὼς στὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη βρίσκει κανεὶς ἀρχαία εἰδωλολατρεία καὶ βυζαντινὴ μυστικοπάθεια. Μὰ ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς εἶναι ὁλωσδιόλου αὐθαίρετος καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται παρὰ μόνο στὴν ἱστοριομανία τῶν ἀναγνωστῶν του. Ἡ Ἑλλάδα γι' αὐτὸν ἀρχίζει ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας. Μπορεῖ νὰ διατηρεῖ καὶ κάποιες ἀναμνήσεις μακρινώτερες, μὰ τοὺς δίνει πάντα θέση διακοσμητική, δὲν τὶς ἀφήνει νὰ γίνουν οὐσιαστικὰ στοιχεῖα. Τὸν κύριο χῶρο τῶν πινάκων του, ποὺ εἶναι ὅλοι πολυπρόσωποι, τὸν κατέχουν οἱ ταπεινὲς μορφὲς τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ μας. Τοὺς περιγράφει ὅπως εἶναι, δὲ γυρεύει μήτε νὰ τοὺς ἐξογκώσει μήτε νὰ τοὺς ὡραιοποιήσει· τοὺς ζωγραφίζει ἀπάνου στὴ δουλιά, στὰ καθημερινά τους ἔργα, κι αὐτὸ εἶναι τὸ φωτοστέφανο ποὺ τοὺς φορεῖ. Ὁ Παπαδιαμάντης περιορίστηκε μὲ σύνεση καὶ συνέπεια μοναδικὴ στὸ ρόλο τῆς νησιώτικης ἠθογραφίας ποὺ τὴ διαπότισε μὲ τὴν ἐπαρχιώτικη ἁπλότητα καὶ τὴ χριστιανική του πίστη. Τὴν ψυχρότητα τῆς γλώσσας ποὺ εἶταν ὑποχρεωμένος νὰ μεταχειρίζεται (δὲν εἶχε σημάνει ἀκόμα ἡ ὥρα τῆς δημοτικῆς γιὰ τὴν πεζογραφία) τὴν ἐξουδετέρωσε μὲ τὸ διάλογό του ποὺ ἔχει ὁλοζώντανο λεχτικὸ καὶ μὲ τύπους κορφολογημένους ἀπὸ αἰώνων λόγια παράδοση, προπαντὸς τὴν ἐκκλησιαστική. Ὁ Παπαδιαμάντης μὲ δυὸ λόγια εἶναι ὁ μόνος μας μεγάλος ποὺ βγῆκε ἀπ' τὸ λαὸ κι ἀφιερώθηκε σ' αὐτόν.

Ὕστερ' ἀπὸ τὸν Παπαδιαμάντη δίκαιο εἶναι νὰ μνημονευτεῖ ὁ Βιζυηνός. Αὐτὸς δὲν ἀπασχολήθηκε μόνο ἀπὸ τὴν πεζογραφία, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς παραγωγῆς του εἶναι στίχοι, παράλληλα θέλησε νὰ καταπιαστεῖ καὶ μὲ τὴν ἐπιστήμη. Τὰ λίγα διηγήματα ὅμως ποὺ πρόφτασε νὰ γράψει ἔχουν ἀφήσει ἐποχή. Μὲ χέρι σταθερὸ καὶ ἀνάλαφρο ὅπου δὲ βλέπεις τὴν προσπάθεια παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα, σὲ μιὰ καθαρεύουσα καλαίσθητη ποὺ ἀρχίζει νὰ παραχωρεῖ κιόλας ἀρκετὴ θέση τῆς δημοτικῆς, ὁ Βιζυηνὸς μᾶς ἔδωσε μερικὲς ἀλησμόνητες φυσιογνωμίες ἀπ' τὴ Θράκη· θαυμαστὴ προπαντὸς εἶναι ἡ ἀπόδοση ποὺ πέτυχε σὲ πρόσωπα τοῦ ἄμεσου οἰκογενειακοῦ του περιβάλλοντος. Χρόνια κι' αὐτὸς ξενιτεμένος, ἀπασχολοῦσε τὴ φαντασία μὲ τοὺς σπιτικούς του καὶ τὰ βάσανά τους. Καὶ στὸ δικό του τὸ ἔργο ἡ νοσταλγία εἶναι ποὺ κυριαρχεῖ. Ὁ Βιζυηνός συνδυάζει ψυχολογικὴ δύναμη καὶ καθαρότητα ἐκφραστική. Ἡ φράση του εἶναι κυριολεχτικὴ καὶ καλοζυγιασμένη, οἱ περιγραφές του ἔχουν διαφάνεια, ὁ διάλογός του φαίνεται πολὺ φυσικός. Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀτμόσφαιρα ὅπου εἶχε ζήσει κάμποσα χρόνια ἔκαμε τὴν εὐαισθησία του πιὸ συνειδητή, κι ἡ συνέπεια εἶναι νὰ μὴ βρίσκουμε σ' αὐτὸν—ἀπὸ τότε—φυλετικὲς προλήψεις. Εἶχε τὴν ἱκανότητα ν' ἀφομοιώσει φυσιολογικὰ τὶς ξένες ἐπιδράσεις κι ὅτι διατηρήθηκε ἀπ' αὐτὸν εἶναι καθαρὰ ἑλληνικό. Ἂν εἶχε καταγίνει συστηματικώτερα μὲ τὴν πεζογραφία, θὰ μᾶς εἶχε δώσει πλουσιώτερο ἔργο. Ἀλλὰ καὶ πάλι δυὸ τρία ἀπὸ τὰ διηγήματα ποὺ μᾶς ἄφησε εἶναι ἀριστουργήματα. Τρίτος ἀριστοτέχνης τῆς καθαρεύουσας ἔρχεται ὁ Κονδυλάκης. Ἀντίθετα μὲ τὸν προηγούμενο, ποὺ εἶχε γίνει καὶ ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου, αὐτὸς ἔκαμε περιορισμένες σπουδὲς καὶ μπορεῖ νὰ ὀνομαστεῖ αὐτοδίδαχτος. Δούλευε ὅλα του τὰ χρόνια στὶς ἐφημερίδες καὶ τὸ καθημερινὸ χρονογράφημα γίνηκε αἰτία νὰ παραμεριστοῦν οἱ συγγραφικὲς φιλοδοξίες του. Εἶναι βέβαιο πὼς ὁ Κονδυλάκης χωρὶς τὸ Διαβάτη θάτανε γιὰ τὴν τέχνη πολὺ πιὸ ὑπολογίσιμος ἀπ' ὅσο μένει σήμερα. Μολαταῦτα καὶ πάλι τὰ πεζογραφήματά του ἐξακολουθοῦν ν' ἀποτελοῦν κεφάλαια ἀπ' τὰ λίγα τῆς ἀνώριμης ἀκόμα λογοτεχνίας μας. Ὁ Κονδυλάκης ἄρχισε μὲ τὴν καθαρεύουσα καὶ τελείωσε μὲ τὴ δημοτική, ὅπως πολλοί. Τὴν πρώτη τὴ μεταχειρίζουνταν μὲ πολλὴ μαστοριά, τὴ δεύτερη δὲν τὴν εἶχε ἀκόμα καλοσυνηθίσει (στὴν «Πρώτη ἀγάπη» του ὑπάρχουν ἀκρότητες καὶ πρὸς τὰ δῶ καὶ πρὸς τὰ κεῖ). Καὶ στὴ μιὰ ὅμως καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση αἰσθάνεσαι πὼς ὁ συγγραφέας εἶναι ἀπόλυτος κύριος τοῦ γλωσσικοῦ του ὀργάνου, δὲν ἀφήνει τὶς λέξεις νὰ τὸν παρασύρουν οὔτε καὶ παραποιεῖ τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ. Ἡ ἴδια πειθαρχία παρατηρεῖται καὶ στὴν ἔμπνευσή του ποὺ δὲν τὴν ἀφήνει πουθενὰ νὰ ξεχειλίσει. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ δημοσιογραφικὴ συνήθεια προσπαθεῖ ἐδῶ κι ἐκεῖ νὰ τὸν τραβήξει πρὸς τὴν εὐκολογραφία, μὰ ὁ συγγραφέας τοῦ «Πατούχα» ἔχει ἀρκετὴ δύναμη πάντα γιὰ ν' ἀντισταθεῖ. Ἀποστρέφεται τὴν πολυλογία καὶ μὲ δυὸ γραμμὲς σοῦ δίνει ὁλόκληρην εἰκόνα. Καθὼς τὸν διαβάζεις, βλέπεις ἀδιάκοπα νὰ σπιθίζει τὸ πνεύμα. Οἱ διάλογοί του εἶναι παντοῦ φωνογραφικοί, γεγονὸς ποὺ ἐνδιαφέρει πιὸ πολὺ τὸ γλωσσολόγο παρὰ τὸ λογοτέχνη, ἄλλοι ὅμως σύγχρονοί του ἔπεσαν σὲ βασικώτερες παρανοήσεις. Τὰ ἔργα τοῦ Κονδυλάκη ἔχουν πολὺ ἑλληνικὸ χρῶμα καὶ μεταφρασμένα—προπάντων τὰ μακρύτερά του—θὰ ταν ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποὺ θὰ φανέρωναν τὸν ἐθνικό μας χαραχτήρα.

Ἀπὸ τοὺς λογοτέχνες μας τοῦ περασμένου αἰώνα προσόντα πεζογράφου ἀξιολογώτατα εἶχε κι ὁ Κρυστάλλης. Ὁ λιγόζωος τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης ἔγραψε μερικὰ πεζὰ ποὺ δείχνουν τί σπουδαία ἐξέλιξη θὰ ἔπαιρνε ἂν δὲν εἶχε πεθάνει τόσο γλήγορα. Τὰ πεζογραφήματα τοῦ Κρυστάλλη ἔχουν σημα

σία καὶ ἀπὸ ἄποψην ἱστορική, γιατ' εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα ποὺ γραφτῆκαν στὴ δημοτικὴ. Μὲ ὅλο τὸ κάπως ἀκατέργαστο τῆς γλώσσας τους, διατηροῦν μιὰν ἀφέλεια ποὺ συγκινεῖ. Ὑπάρχει ἀκόμα σ' αὐτὰ καὶ κάποια λιτότητα, ποὺ ἔρχεται σ' ἀντίθεση μὲ τὴ γνωστὴ περισσολογία τῶν ποιημάτων του. Ἡ «Δασκάλα» τοῦ Κρυστάλλη εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ἰσοροπημένα καὶ δροσερὰ ἑλληνικὰ κομμάτια. Δημοτικιστὴς στὴν πράξη ἀπὸ τοὺς πιὸ παλιοὺς ὁ Βλαχογιάννης, κατέχει κι αὐτὸς στὴν πεζογραφικὴ παράδοσή μας μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σπουδαῖες θέσεις. Ἐπιδόθηκε μὲ προσήλωση προπαντὸς στὴν καλλιέργεια ἐκφραστικοῦ τρόπου καὶ γίνηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ μορφικοὺς πεζογράφους μας. Κυνήγησε μὲ πάθος τὴν ὁμοιομορφία καὶ τὴν ἀκριβολογία, ἡ φράση του ἔχει σταθερότητα καὶ στρογγυλάδα, τὸ περίγραμμα ἐδῶ εἶναι ἀπόλυτα καθορισμένο. Εἰσηγητὴς τοῦ ρυθμικοῦ πεζοῦ, ἐπηρέασε πολλοὺς κατοπινούς του πού ζητοῦνε νὰ μεταφέρουν στὴν πεζογραφία, μὲ ἀμφίβολα ὅμως ἀποτελέσματα, ἕν' ἀπὸ τὰ πιὸ ἀναπαλλοτρίωτα προνόμια τοῦ στίχου. Ὁ Βλαχογιάννης χρησιμοποίησε πολὺ τὸ ἱστορικὸ στοιχεῖο (συγκινήθηκε ἀπ' τὸ εἰκοσιένα καὶ τὴν κλεφτουριά), ἡ ἰδιότητα ὅμως τοῦ ἱστορικοῦ δὲ στάθηκε εὐνοϊκὴ γιὰ τὴ λογοτεχνικὴ παραγωγή του: οἱ σκοποὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς τέχνης δὲ συμπίπτουν. Ἔπειτα λείπει ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτουνοῦ τοῦ πρωτομάστορα ἡ ὑποβλητικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ὁ οἰκεῖος τόνος. Τὸ κυριώτερο ποὺ σοῦ δίνει νὰ χαρεῖς εἶναι ἡ ἀρρενωπὴ τραχύτητα. Συγγενικὴ μὲ τοῦ Βλαχογιάννη (ποὺ ἐγὼ τὸν βλέπω, μὲς στὴ γενεαλογία τῶν γραμμάτων, γιὸ τοῦ Πάλλη κι ἄγγονα τοῦ Βηλαρᾶ) παρουσιάζεται καὶ ἡ τεχνοτροπία τοῦ Παλαμᾶ στὸ μοναδικό του πεζὸ ἀφότου ἄρχισε νὰ γράφει τὴ δημοτική. Ὁ «Θάνατος παληκαριοῦ» εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα δείγματα καθαρολογίας τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Ἡ ἁπλή του ὑπόθεση ἔχει παρθεῖ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας καὶ ξετυλίγεται μὲ τέχνη ἀδιάπτωτη ὥς τὸ τέλος. Τὰ κύρια πρόσωπα μόλις ἰχνογραφοῦνται, τὰ διαλογικὰ μέρη σπάνια μεσολαβοῦν, ὑπάρχει ὅμως ἀρκετὴ ρώμη στὴν περιγραφὴ καὶ ἡ ἐντύπωση ἀπὸ τὸ σύνολο εἶναι ἱκανοποιητική. Μπορεῖ νὰ φαίνουνται ἀδούλευτες ἀκόμα οἱ λεπτομέρειες, νὰ λείπουν οἱ σκιοφωτισμοὶ κι οἱ ἀποχρώσεις, ὁ πυρήνας ὡστόσο δείχνεται γερὸς· τὸ διήγημα ὁπωσδήποτε ἔχει συνοχὴ καὶ ἀντοχή. Ὕστερ' ἀπ' ὅλους αὐτοὺς ἔρχεται ἡ σειρὰ κι ἑνὸς μωραΐτη ποὺ μὲ ἀκατανόητη γιὰ τὸν τόπο του φιλοδοξία δούλεψε φανατικὰ τὴ δημοτικὴ καὶ τὸ διήγημα. Εἶναι ὁ Καρκαβίτσας. Ὅπως ὁ Βλαχογιάννης στηρίχτηκε τὸ περισσότερο στὴν ἱστορία γιὰ νὰ γράψει, αὐτὸς χρησιμοποίησε γιὰ τὸ σκοπό του τὴ λαογραφία. Εἶταν ὁ καιρὸς ὅπου οἱ λογοτέχνες μας, παρακινημένοι ἀπὸ τὸ φωτεινὸ παράδειγμα ἑνὸς ἐπιστήμονα τῆς περιωπῆς τοῦ Πολίτη, νομίζανε δουλιά τους τὸ ἄπλωμα καὶ τὸ ξαναδούλεμα τῶν μύθων, τὴ μεταφορὰ σὲ στίχο ἢ σὲ πεζὸ τῶν δημιουργημάτων τοῦ λαοῦ μας. Ὁ Καρκαβίτσας ὅμως δὲ σταμάτησε αὐτοῦ. Προχώρησε μὲ τόλμη στὴν ἐλεύθερη δημιουργία, ζήτησε ν' ἀποδώσει γενικώτερες ἀπόψεις, λίγο ἔλειψε νὰ φτάσει ὥς τὴ ρίζα τῶν φυλετικῶν μας γνωρισμάτων. Ἀλλὰ τὶς ἀδυναμίες μας, ποὺ εἶχαν προπαντὸς γι' αὐτὸν ἐνδιαφέρο, τὶς εἶδε κάπως ἐξωτερικά· δὲν ἐψυχολόγησε τοὺς τύπους του μ' ἐκείνη τὴν ἀκρίβεια ποὺ δὲ σ' ἀφήνει νὰ πᾶς ἄλλο παραπέρα, προτιμώντας νὰ τοὺς ντύσει μὲ συμβολισμούς. Ὁ Καρκαβίτσας εἶτανε ρομαντικὴ ἰδιοσυγκρασία κι αὐτὸ ἐρχόταν κάθε τόσο σὲ σύγκρουση μὲ τὸ ρεαλισμό, ποὺ εἶναι γιὰ τὸν πεζογράφο τὸ φανάρι τόυ. Στὰ διηγήματά του βρίσκεις ἔξαρση, φιλοπατρία, μεγαλοϊδεατισμό, ὄχι ὅμως καὶ ὀξυδέρκεια, κυριολεξία, ἐπιγραμματικότητα. Δούλεψε πραγματικὰ τὴ νεόπλαστη γλώσσα μας, ἄν εἶχε νὰ πάρει ὅμως σὲ ἔνταση δὲ μπόρεσε νὰ κερδίσει καὶ σὲ βάθος. Θέλησαν νὰ τὸν εἰποῦν ἐπικὸ τοῦ πεζοῦ μας λόγου, μὰ δὲν πιστεύω νὰ μᾶς ἔστησε γιὰ τὴν ἐπωνυμία αὐτὴ κανένα τρόπαιο (ὁ «Ἀρχαιολόγος» του π. χ. στενάζει κάτου ἀπὸ τὸ βάρος τῶν συμβόλων), μολονότι ὁ ἴδιος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς συγκινητικώτερες φυσιογνωμίες τῶν γραμμάτων μας.

Ἐργάτες τῆς πεζογραφίας μας μὲ ὄνομα εἶναι ἀκόμα ἀπ' τοὺς νεώτερους ὁ Θεοτόκης καὶ ὁ Χατζόπουλος. Εἶχαν ἔρθει κι οἱ δυὸ σὲ πλατιὰ ἐπικοινωνία μὲ τὸ εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα, παράλληλα ὅμως ἐμελέτησαν καλὰ τὴν Ἑλληνικὴ πραγματικότητα καὶ βάλθηκαν νὰ τὴν ἐκφράσουν συστηματικὰ μὲ τὰ πεζά τους. Ὁ Θεοτόκης εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ εἶχε τὴν πρόνοια νὰ βγάλει τοὺς χωριάτες μας ἀπὸ τὴν εἰδυλλιακή τους ἀτμόσφαιρα καὶ νὰ τοὺς τοποθετήσει ἀπάνου σὲ στέρεα βάση. Τὰ πρόσωπά του μιλᾶν τὴ γλώσσα τοῦ ὑπολογισμοῦ, ἐρωτεύουνται παράφορα ἴσαμε τὸ ἔγκλημα, ξαναγίνουνται ἄνθρωποι μὲ νεῦρα. Παύουν ὕστερ' ἀπ' αὐτὸν νὰ εἶναι ὄντα ἰδανικά, ἔρχουνται ὅμως ἔτσι πιὸ κοντὰ στὸν ἀναγνώστη. Ὁ ἄρχοντας αὐτὸς τῶν Καρουσάδων πρόσεξε ὅσο λίγοι τὸ λαό μας, ποὺ οἱ περισσότεροι ὥς τὰ τότε τὸν ἐξέτσζαν μόνο γιὰ τὶς λαογραφικές τους συλλογές, καὶ διδάχτηκε πολλὰ ἀπὸ τὴ φρασεολογία καὶ τὴ νοοτροπία του. Τὸ στενὸ ὅπου βρῆκε τὴ μεγαλύτερη ἀντίσταση κι αὐτὸς εἶταν ἡ γλώσσα. Ἀπὸ τὰ πρῶτα του κομμάτια ἴσαμε τὰ τελευταῖα μυθιστορήματα τὴ βλέπουμε θολὴ καὶ λειψή. Ἡ μορφὴ σ' αὐτὸν ὑστερεῖ ἀπὸ τὸ περιεχόμενο. Πολλὲς φορὲς χάνεσαι μέσα σὲ μιὰ τραβηγμένη δίχως λόγο περιοδολογία, ἐνῶ παρακάτου σταματᾶς σὲ λεχτικὰ εὑρήματα πρώτης γραμμῆς. Ἡ φράση του δουλεύεται πάντα μὲ τὰ χρόνια, διατηρεῖ ὅμως πάντα κάποια σὰ φυσική της ἀκαμψία. Ἀπεναντίας στὸ σύγχρονό του Χατζόπουλο παρατηροῦμε ἀπὸ γλωσσικὴ ἄποψη μιὰ εὐλυγισία καὶ καλαισθησία δίχως προηγούμενο. Φαίνεται πὼς ὁ στίχος, ποὺ τὸν ἀπασχόλησε κι αὐτὸς ἐξίσου, τὸν ἔμαθε πολλὲς ποικιλίες καὶ λεπτότητες. Τὸ πεζό του κυλάει μουσικά, χωρὶς σκοντάμματα καὶ παραφωνίες πουθενά. Ὁ συγγραφέας ἔχει γιὰ ὁδηγό του τὸ ρυθμὸ καὶ δὲν ἀπομακρύνεται ποτὲς ἀπὸ τὸ μέτρο. Ἄκρα φραστικὴ ἐπιμέλεια καὶ κανονικὴ διάταξη σχεδίου, αὐτὰ εἶναι τὰ γνωρίσματα τοῦ Χατζοπούλου. Ἡ τόση ὅμως ἐπιμονή του στὴ μορφὴ μοιραῖο εἶταν νὰ τὸν ἀδικήσει στὰ ὑπόλοιπα. Οἱ περιγραφές του φαίνουνται συχνὰ ξεθωριασμένες, τὰ πρόσωπά του δὲν κινοῦνται παντοῦ ζωηρὰ καὶ πάντως ἡ δημιουργία τύπων ἔμεινε γι' αὐτὸν ἀπραγματοποίητη φιλοδοξία. Ὁ διάλογός του ἐξάλλου στὰ μέρη ὅπου εἶναι πολὺ φυσικὸς καταντάει γιὰ τοὺς ξένους ἀδιάβαστος (μὲ τὴν ἀποκοπὴ τῶν φωνηέντων). Ἔπειτα ἕν' ἄλλο ἐλάττωμα, ποὺ τὸ ἔχουν λίγο πολὺ καὶ οἱ ἄλλοι, εἶναι ἡ ἔλλειψη φαντασίας. Φοβοῦνται ν' ἀνοίξουν ἀποφασιστικὰ τὰ φτερά τους γιὰ τὰ ὕψη. Δὲν ἔχει νὰ κάμει ὅμως, ὅλες αὐτὲς οἱ προσπάθειες ἄσχετα μὲ τὸ ἀποτέλεσμά τους εἶναι μὲ τὸ παραπάνου ἀξιοπρόσεχτες καὶ σεβαστές· ὑπάρχουν κι ἀποτυχίες προτιμότερες ἀπὸ νίκες, γιατὶ μᾶς ἀνοίγουνε τὰ μάτια. Μένουν ἀκόμα δυὸ ἠθογράφοι ποὺ μὲ ὅλο τὸν ἀδύνατο τεχνικό τους ὁπλισμὸ κάτι πρόσφεραν κι αὐτοὶ μὲ τὴν ἀβίαστη ἀφέλειά τους: ὁ Τραυλαντώνης καὶ ὁ Χριστοβασίλης—ἐξομολογητὴς τῶν δασκάλων ὁ πρῶτος, τῆς νομαδικῆς ζωῆς ὁ ἄλλος ὑμνητής. Ὅσο γιὰ τὸ Μωραϊτίδη, ἔπρεπε νὰ λείπει ὁ ἄλλος Ἀλέξαντρος, ὁ μεγαλόπνευστος καὶ πολυπικραμένος, γιὰ νὰ μὴν ὑποτιμήσει ἡ σύγκριση τὶς ταπεινές του θαλασσογραφίες.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

ΝΕΟΣ ΟΥΜΑΝΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΑΤΑ

Ἡ τάση νὰ καθοριστεῖ ὅσο γίνεται τὸ φαινόμενο μιᾶς ἐπιστροφικῆς διαρκείας ὑπὸ μορφὴν ἀνακυκλισμοῦ στὴ σφαῖρα τῆς πνευματικῆς δράσης, γεννάει κάθε φορὰ ἐρωτήματα ποὺ στάθηκαν πάντα προβληματικὰ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη νόηση.

Μᾶς εἶναι αἴφνης δύσκολο μὲ τὰ δεδομένα τῆς ἀμέσου ἐμπειρίας νὰ κατανοήσουμε νόμους καὶ ρυθμοὺς ποὺ ἔχουν λόγον ὑπάρξεως ἐφ' ὅσον κινοῦνται εἰς ἕναν τομέα ὑπεραισθητῶν πραγματικοτήτων.

Ἡ ἀνάγκη νὰ δημιουργηθοῦν νέες ἤ ν' ἀνανεωθοῦν παληὲς ἀξίες ἐγέννησε τὴν ἰδέα μιᾶς ἀναπροσαρμογῆς. Δὲν εἶναι τῆς στιγμῆς ν' ἀπορίψουμε ἕναν συλλογισμὸ ποὺ ἔχει τὸ μειονέκτημα ὅτι κινεῖται στὰ καθιερωμένα καὶ δεχόμεθα πὼς τὸ ἰδανικὸ τῆς «ἐπιστροφῆς» δὲ φύτρωσε χωρὶς λόγο στὸ κεφάλι τοῦ Πόγκιο ἤ στὴν καρδιὰ τοῦ Ρουσώ.

Ἀκόμα πρέπει νὰ δεχτοῦμε τὴν ὑποκειμενικὴ συμβατικότητα στὴν ἀντιφατικὴ πορεία τῆς ἀλήθειας καὶ προχωροῦμε στὴν ἄποψη πὼς μιὰ ἀκατάλυτη ἀνάγκη σπρώχνει τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα σ' αὐτὸ ποὺ λέγεται «ἐπιστροφὴ» καὶ ποὺ στὴν οὐσία εἶναι κάτι πολὺ διαφορετικό.

Ξέρουμε πὼς ἡ πρώτη μεγάλη προσπάθεια ν' ἀναστηλωθοῦν τὰ γκρεμισμένα εἴδωλα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἔγινε στὰ χρόνια τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγέννησης.

Μερικοὶ σοφοὶ εἴπανε πὼς εἶχε κιόλα ἀρχίσει ἀπὸ τὸν 14ον αἰῶνα δηλαδὴ ἀπ' τὴ Λουθηριανὴ Μεταρρύθμιση, μὰ ἡ γνώμη τούτη φανερώθηκε τελικὰ ἀστήριχτη.

Δίχως ἄλλο τὸ σπέρμα μιᾶς ἀναγέννησης ἐκυοφορῆτο στοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας τοῦ Μεσαίωνα μὰ τοῦτο δὲν σημαίνει πὼς ἕνα κίνημα πίστης, ὅπως ἦταν ἡ Μεταρρύθμιση, πρέπει νὰ παρθεῖ σὰν ἀφετηρία γιὰ ἕναν νεοπαγανισμό.

Ἴσα—ἴσα, ἀπ' ὅσα ξέρουμε ἡ Μεταρρύθμιση στάθηκε, ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρά, κίνημα ἀντιδραστικό.

Στὴν προμετωπίδα τῶν ἰδεολογικῶν της ἐπιδιώξεων ἔβαζε τὴ μελέτη καὶ τὴν κατανόηση τῶν ἱερῶν Γραμμάτων : Τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς καὶ ὄχι τὸ γράμμα της.

Τὸ ἀντίθετο συμβαίνει μὲ τὴν Ἰταλικὴ Ἀναγέννηση. Στὴ θέση τῆς Βίβλου βάζει τὴ μελέτη καὶ τὴν κατανόηση τῶν ἀρχαίων. Στὸ «πνεῦμα» τῶν Ἱερῶν Γραμμάτων ἀντιτάσσει τὸ «πνεῦμα» τῶν κλασικῶν ἀγαλμάτων. Ἡ ἄβυσσος ποὺ ἀνοίχτηκε εἶναι μεγάλη. Ὁ Μεσαίωνας ἤ ἀγνοοῦσε τοὺς ἀρχαίους ἢ τὸ πιθανώτερο δὲν τοὺς εἶχε κατανοήσει.

Ὁ χριστιανισμὸς ἐξαφανίζοντας τὰ ἁπτὰ περιγράμματα τῆς ζωῆς, κομματιάζοντας τὸ ρυθμὸ τῶν παληῶν ἀντικειμενικοτήτων, βάζοντας στὴ θέση τους ἕναν κόσμο ἠθικῶν προσταγμάτων, ἄνοιγε μέγα χάσμα ἀνάμεσα στὸν ἀρχαῖο καὶ στὸ νεώτερο πολιτισμό. Αὐτὸ τὸ χάσμα ἔρχεται νὰ γεφυρώσει ἡ οὐμανιστικὴ ἀναγέννηση.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπωθεῖ, γιὰ ὅσους τυχὸν ἀγνοοῦν τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο τοῦ οὐμανισμοῦ, πὼς σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν πρέπει νὰ παρθεῖ σὰν ἐπιστροφὴ σὲ παληὲς μορφὲς πολιτισμοῦ. Ἡ ἀντίληψη τούτη ἐδημιούργησε πάντα μιὰ παρεξήγηση.

Στὰ χρόνια μας γίνεται μιὰ προσπάθεια διαφωτισμοῦ γιὰ τὴν πλήρη κατανόηση ὅλων τῶν ἰδεολογικῶν κινημάτων καὶ ἰδιαίτερα τοῦ οὐμανιστικοῦ.

Δὲν θ' ἀναφέρω ἐδῶ τὶ ἔχει γραφεῖ ὥς τώρα πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ περιορίζομαι νὰ πῶ πὼς τὸ «ἀνθρωπιστικὸ» κίνημα ἦταν πρὶν ἀπόλα κίνημα ἀναδημιουργίας. Ἂν ἀργότερα ἐκφυλίστηκε σ' ἕναν ψευτοκλασικὸ φορμαλισμό, ἄν ἔγινε ἀκαδημαϊσμός, τοῦτο δὲ μειώνει τὴ σημασία μιᾶς ἐξορμήσεως ποὺ στάθηκε ἱκανὴ ν' ἀγκαλιάσει μιὰ ὁλάκαιρη ἐποχὴ τῆς ἱστορίας.

Ὁ οὐμανισμὸς πρέπει νὰ χαρακτηριστεῖ σὰν κάτι περισσότερο ἀπὸ ἕνα ρεαλιστικὸ κίνημα ποὺ ἔβαζε γιὰ σκοπό του τὴν ἄμυνα καὶ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ ἀρχαίου πνεύματος ὄχι μονάχα νὰ τὸ τραβήξει ἀπ' τὸ σκοτάδι μὰ καὶ νὰ τὸ φωτίσει μὲ φῶς ἀπ' τὸ φῶς του, νὰ τὸ ἀναστηλώσει πάνω στὸ φυσικό του βάθρο, νὰ τὸ ἐξυψώσει στὴ συνείδηση

τῶν ἀνθρώπων κι' ἔτσι φωτισμένο ἔτσι τοποθετημένο κι' ὡραῖα δοσμένο νὰ τὸ μιμηθεῖ, ὄχι δουλικὰ μὰ ἀναδημιουργικά, ἀνασυνθετικά, ἔτσι ποὺ νὰ γεμίσει τὸ κενό, νὰ γεφυρώσει τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὸν παληὸ καὶ στὸ νεώτερο κόσμο.

Ὁ οὐμανισμός, ὅπως λέει ὁ Φίλιππος Μονιέ, δὲν εἶναι ἁπλὸ γοῦστο, εἶναι λατρεία. Δὲν προσκυνάει δογματικά, ἀναπλάθει. Οὐμανιστὴς δὲν εἶναι ὅποιος ξαίρει τοὺς ἀρχαίους μὰ ὅποιος μπορεῖ νὰ ἐμπνέεται καὶ νὰ δημιουργεῖ ἀπ' τὸ πνεῦμα τους. Ὁ Μεσαίωνας, ὅπως εἴπαμε, ἀγνοοῦσε τὰ κλασικὰ πρότυπα. Οἱ λόγοι εἶναι γνωστοί: Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου εἴχανε ταφεῖ πολὺβαθειὰ μέσα στὴ γῆς καὶ οἱ καιροὶ κράτησαν ἀπάνω τους τὴ σβυσμένη λαμπάδα τῆς σιωπῆς.

Μ' ἄν πάλι δεχτοῦμε πὼς ἡ ἄγνοια περιοριζότανε στὸ «πνεῦμα» καὶ ὄχι στὸ «γράμμα» ἀμφίβολο μιὰ ἐλάχιστη ἑρμηνευτικὴ ἐργασία εἶχε γίνει πάνω στὰ ἀρχαία κείμενα—τότε τὸν οὐμανισμὸ ταιριάζει νὰ τὸν κυττάξουμε πρὶν ἀπ' ὅλα σὰν κίνημα αἰσθητικό. Τὸν Ὅμηρο τὸν ἤξερε ὁ Μεσαίωνας περισσότερο σὰν ποιητάρη παρὰ σὰν ποιητή. Οἱ ἀρχαῖοι ἤ ἦτανε σοφοί, ἱστορικοί, πολιτικοί, στρατιωτικοὶ ἢ δὲν ἦσαν τίποτε. Αὐτὸ ποὺ λέμε σήμερα, αἰσθητικὴ ἐκτίμηση τῶν κλασικῶν, ἦταν γιὰ τὸ πνεῦμα τῆς Σχολαστικῆς κάτι τὸ ὁλότελα ἄγνωστο.

Ὁ οὐμανισμὸς ξεθάβοντας τὰ ὑπολείμματα τῶν λευκῶν μαρμάρων τῆς ἀρχαιότητας, ξέθαβε καὶ τὴν ἰδέα τοῦ αἰωνίου κάλλους.

Αὐτὴ ἡ ἰδέα ποὺ κινήθηκε στὴν ἀρχὴ θαμπή ἀπ' τὴν τέφρα τοῦ χρόνου, ἄρχισε σιγὰ—σιγὰ νὰ φωτίζεται, νὰ λαμπρύνεται, νὰ γίνεται ἰδέα—σύμβολο ὅλων τῶν ἐποχῶν. Ὁ Πετράρχης, ὁ Τζιότο, ὁ Τζιλμπέρτι, ὁ Βαλλά, ὁ Ἔρασμος, ὁ Οὔλριχ ντὲ Χοῦτεν, ἀνοίγουν ἕνα λαμπρότατο δρόμο. Δυστυχῶς ἡ ἀντιφατικότης ἑνὸς πνευματικοῦ φαινομένου θὰ μᾶς φέρει κι' ἐδῶ σὲ μιὰ ἐποχὴ μιμήσεως καὶ παρακμῆς, στὸν ψευδοκλασικισμό. Ἄς δοῦμε τώρα ποιὰ σχέση μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἀνάμεθα σὲ τοῦτο τὸν κόσμο καὶ στὸ νεώτερο, σ' αὐτὸν ποὺ βγῆκε μεσ' ἀπ' τοὺς καπνοὺς τοῦ πολέμου, ὄχι σὰν φόρμα μὰ σὰν αἴσθηση, κάτι πρωτεϊκώτερο: σὰν ἔνστικτο. Αὐτὸς ὁ κόσμος, καθὼς παρατηρεῖ ὁ φημισμένος ἑλληνιστὴς Deonna, ἔχει περισσότερη σχέση μὲ τὸν ἑλληνικὸ ἀρχαϊσμὸ ἤ μ' ἕναν ἀσιατικὸ πριμιτιβισμὸ παρὰ μὲ τον πολιτισμὸ τῶν χρυσελεφάντινων ἀγαλμάτων.

Ἕνας σύγχρονος οὐμανισμὸς σὰν φιλολογικὸ καὶ αἰσθητικὸ κίνημα θὰ εἶχε, κατὰ τὴ γνώμη μας, νὰ γεφυρώσει τρεῖς σταθμούς, τρια χάσματα: τὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα—τὴν ἰταλικὴ ἀναγέννηση—καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ μεταπολέμου.

Μιὰ ἐπιστροφὴ δὲν ἔχει νόημα παρὰ ὅσο γίνεται μὲ ἀφετηρία τὴν ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος σ' ἕναν ἀνώτερο βαθμὸ πολιτισμοῦ.

Ὄχι λοιπὸν τυπικὴ ἀναπροσαρμογὴ σὲ φόρμες ποὺ βρίσκονται ἔξω ἀπ' τὸ ψυχικὸ μας κλῖμα μὰ γόνιμη ἀναδημιουργία.

Καὶ μπαίνει τὸ ἐρώτημα: Εἶναι εὔκολος ἕνας συμβιβασμός, ἤ καλύτερα, μιὰ κραματοποίηση τοῦ ἀρχαίου μὲ τὸ νεώτερο πνεῦμα;

Ὁ οὐμανισμὸς τῆς ἐποχῆς μας πασχίζει νὰ δώσει ἀπόκριση στὸ πρῶτο ἐρώτημα καὶ τὴν ἴδια ὥρα βάζει ἕνα δεύτερο συνέπεια καὶ συμπλήρωμα τοῦ πρώτου: Τὶ παιδὶ θὰ βγεῖ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἕνωση; Πῶς θἆναι ὁ νεώτερος αὐτὸς Εὐφορίων ποὺ θ' ἀντιπροσωπεύει τὴν κουλτοῦρα μας; Οἱ καινούργιοι, Ἔρασμοι σιωποῦν. Ἄς τοὺς ἀφήσουμε νὰ ψάχνουν καὶ ἄς προχωρήσουμε.

Στὴ νεώτερη Ἑλλάδα οἱ ἀρχὲς τοῦ οὐμανισμοῦ βρῆκαν ἀμέσως ἀπήχηση μιὰ καὶ τὸ κίνημα κολάκευε τὴν προγονολατρεία μας. Ὅμως εἴδαμε μὲ τὸν καιρό, πρᾶγμα ποὺ δὲν τὄχαμε καταλάβει, πὼς ἀπέχουμε περισσότερο ἀπ' τὴν Ἀθήνα καὶ λιγώτερο ἀπ' τὸ Βυζάντιο. Ὡσὰν κριματισμένοι ριχτήκαμε στὴν ἀναζήτηση μιᾶς «Ἀρχαίας Ἀθήνας». Ἔτσι ἀρχίζει μιὰ ἱστορία «μίξεων» καὶ νεοουμανισμῶν, ποὺ ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι—ισμοὶ μᾶς ἤρθαν ἀπ' ὄξω μασκαρεμένοι. Γνωρίζουμε τοὺς ἀρχαίους ἀπ' τὸν Ἔρασμο, ἀπ' τὸν Μπυντέ, ἀπ' ὅσους ἀσχολήθηκαν μαζί τους κι' εἴπαμε πὼς βρίκαμε τὸν ἑαυτό μας. Δὲν ἦταν παρὰ τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἡ οὐσία του εἶχε διαλυθεῖ μεσ' στὸν κυκεῶνα τοῦ δημιουργικοῦ σύμπαντος. Ὁ ἀέρας ἦταν γεμάτος ἀπὸ στοιχεῖα ὁμορφιᾶς. Χρέος μας νὰ τ' ἀναζητήσουμε. Ὡστόσο τραφήκαμε μὲ πίτουρα ἀπὸ ἕναν παρηκμασμένο γαλλικὸ παρνασισμὸ κι' αὐτὰ τὰ πίτουρα τὰ εἴπαμε ἀμβροσία. Τὸν Παρθενῶνα τὸν εἶδα σ' ὅ,τι πιὸ ἐξωτερικὸ καὶ διακοσμητικὸ ἔχει νὰ παρουσιάσει ἡ ἀρχαία τέχνη.

Ὕστερα γίνεται λόγος γιὰ ἕναν οὐμανισμὸ ποὺ θὰ ἑδραιώσει ὁριστικὰ τὴν πίστη μας στὴν λατρεία τοῦ κλασικοῦ, ποὺ θ' ἀναδημιουργήσει ξεκινώντας ἀπ' τὰ «χρυσᾶ μέτρα» τῆς σοφίας. Καὶ ὅλα τοῦτα σὲ μιὰν ἐποχὴ νεφελημένη, ποὺ μόλις μαντεύουμε τὰ σχήματα ποὺ ὑποδηλώνουν μορφὲς ἀπὸ ἕναν μελλούμενο κόσμο.

Κάθε προσπάθεια ὅσο περιορίζεται στὴ διακόσμιση, ὅσο δὲν ἀποτελεῖ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς νὰ ἐκφραστεῖ κατὰ τὸν ἕνα ἤ τὸν ἄλλο τρόπο, ὅσο μένει ἀσύνδετη, ἀσυνειδητοποίητη, ὅσο δὲν παίρνει τὴ φύση καὶ τὸν χαρακτῆρα ἑνὸς «δικοῦ» μας κινήματος, εἶναι καταδικασμένη ν' ἀποτύχει.

Τίποτε παραπάνω δὲ θὰ μᾶς μάθουν τὰ «Ἀντατζιόρουμ χιλιάδες» τοῦ Ἐράσμου ἤ τὰ «τετράδια τῶν Ἀρχαίων στίχων» τοῦ Βαλερὺ παρὰ μιὰ μίμηση καὶ ξέρουμε πὼς ἡ τέχνη ἀρχίζει ἀπὸ κεῖ ποὺ τελειώνει ἡ μίμηση.

Ὕστερα πρέπει νὰ τ' ὁμολογήσουμε:... Τὰ πλοῖα δὲν ξεκινοῦν ἀπ' τὴν Αὐλίδα χωρὶς τὴ θυσία τῆς κόρης τοῦ Ἀγαμέμνονα. Χρειάζεται κι' ἐδῶ μιὰ Ἰφιγένεια νὰ φωνάξει πάνω ἀπ' τὴν πυρά της: «δίμωμι σῶμα τοὐμὸν Ἑλλάδι». Ἕνα καθαρτήριο πῦρ γιὰ νὰ μποῦμε στὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλωνα.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Τὸ Συνέδριο τῶν Νέων Συγγραφέων

ΤΙ ΝΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ἡ ἰδέα τῆς σύγκλησης τοῦ συνέδριου τῶν νέων συγγραφέων; Ἡ ἰδέα τῆς σύγκλησης αὐτουνοῦ τοῦ Συνέδριου, γαλβάνισε γιὰ λίγο τοὺς νέους λογοτέχνες μας καὶ κατόπιν...ἀποκοιμήθη στὶς δάφνες της σὰν οἱ δίκαιοι ἐκεῖνοι στρατιῶτες τοῦ Ἀννίβα στὰ μαλακὰ πτίλα τῆς Λιβύης. Λόγια, λόγια, λόγια... Εἴμαστε οἱ βασιλιάδες τῶν λέξεων!

Καὶ ὅμως πρέπει νὰ γίνει τὸ συνέδριο αὐτό. Ἕνα συνέδριο τῶν νέων πνευματικῶν ἀνθρώπων, αὐτῶν ποὺ, διασκορπισμένοι σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς χώρας, ἐπεξεργάζονται ὅλοι μαζὶ τὶς πνευματικὲς τύχες τοῦ μέλλοντος καί, προσεχτικὰ κι' ἀκατάπαυστα σχεδιάζουν τὸ μέγα σχέδιο τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ δικοῦ μας, δὲν εἶναι κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς ἀφήνει ἀσυγκίνητους. Καὶ ἀκριβῶς ὅταν σύμπληθες οἱ πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ ἔθνους ἔχουν συναπαντηθεῖ καὶ βαδίζουνε τὴν ἱστορική τους πορεία, ἡ συνεύρεση τῶν πνευματικῶν ἡγητόρων τους εἶναι—τότε—ἀπαραίτητη. Τὰ «Νεοελληνικὰ Σημειώματα» ρίχνουν ξανὰ τὴν ἰδέαν στὴ μέση. Καὶ ἀποτείνονται, τώρα, στὸ σύνολο τῶν πνευματικῶν ἐκπροσώπων τοῦ ἔθνους. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς διευθύνουν ἢ διαθέτουν ἐφημερίδες, περιοδικὰ κλπ., καὶ σχεδὸν ὅλοι τους μποροῦν νὰ διαδόσουν μὲ φωνὴ ἀκουστὴ τὴν ἰδέα. Ἄς τὴν προπαγανδίσουν λοιπόν. Καὶ ἄς καταλήξουν σύντομα στὴν ἀπόφαση τῆς σύγκλησης, στὴν Ἀθήνα ἢ ἀλλοῦ, τοῦ συνέδριου.

Θράσος

ΠΩΣ ΝΑ ΤΟ χαραχτηρίσει κανείς; Θράσος ἤ πρόκληση; Τὴ στιγμὴ ποὺ ὅλοι ἐμεῖς λογαριάζουμε τὴ σύγκληση Πανελλήνιου Συνέδριου τῶν νέων συγγραφέων γιὰ νὰ συζητήσουμ' ἐκεῖ τὴν ἀποκήρυξη τῆς καθαρεύουσας καὶ ἀπὸ τὸ ἐπίσημο Κράτος, καὶ τὴν καθιέρωση τῆς Ἐθνικῆς μας γλώσσας ὡς τὸ μόνο παραδεχτὸν ὄργανο τοῦ γραφτοῦ ἢ τοῦ ἄγραφου λόγου μας, οἱ ταριχευμένοι αὐτοὶ Φάουστ τοῦ «Ἀθήνησι Πανεπιστημίου»—ὄντα ὄξω τόπου καὶ χρόνου,—ἀποπειράθηκαν, νομίζετε, τί; Τὴν κατάργηση τῆς μεγαλύτερης μορφῆς τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, ποὺ ἐκπροσωπεῖ στὸ Πανεπιστήμιο ἡ ἕδρα τῆς «Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας».

Οἱ αὐτοματικοὶ αὐτοὶ κινητάνθρωποι, ποὺ ἕως χθὲς κατεργάστηκαν ἡσυχα, τὸν παρατρίχα ἐξαφανισμό μας σὰν ράτσας, τὰ μουσειακὰ αὐτὰ ἀπολιθώματα τοῦ σχολαστικοῦ νιρβανᾶ ἑνὸς ὁλόκληρου αἰῶνα, ποὺ μᾶς εἶχαν ἕως χθὲς καταντήσει τὸ ἐξευθένωμα τῶν λαῶν σὰν ἐθνότητας, τολμᾶν—οἱ θρασεῖς—νὰ ἐγείρουν τὸ παράλυτο μπόϊ τους, κατέναντι τῆς Ἀρχαγγελικῆς μας πορείας!

Τὸ ἀποκότημα—ἄν καὶ ποὺ ἔμεινεν ἄπραγο—δὲν μᾶς ἀφήνει ἀσυγκίνητους. Αἰστανόμαστε ὅλη μας τὴν τρελλὴ ὀργὴ νὰ μᾶς βράζει τὰ σπλάχνα, τὴν ἀγανάχτησή μας κατὰ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν «Πρεβεζόπουλων», νὰ μᾶς φλογίζει τὰ αἵματα.

Ἀνώνυμη τέφρα

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ τῶν παραπάνω αὐτῶν, θὰ εἴχαμε νὰ τονίσουμε τὴν ἀνάγκη τῆς ταχύτερης σύγκλησης τοῦ συνέδριου τῶν νέων συγγραφέων. Στὸ συνέδριο αὐτό, θὰ ξετάζαμε κι' ὅλας, πῶς θὰ γίνει νὰ μετεκπαιδευτοῦν οἱ λειτουργοὶ τῆς μέσης ἐκπαίδεψης στὴ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Οἱ πολὺ πιότεροι ἀπ' τοὺς δασκάλους αὐτούς, εἶναι ὁλότελα ἀνίδεοι καὶ ἀπληροφόρητοι γιὰ τὴν τέχνη τοῦ ρεούμενου καὶ ὁλοζώντανου λόγου μας, βουτηγμένοι (τὶ φταῖν οἱ ἄνθρωποι;) στὰ «βαθυστόχαστα νάματα» τῆς «Κύρου Ἀνάβασης» ἢ στὴν οἰκτρὴ φιλολογία τῆς «φιλομειδοῦς Ἀφροδίτης». Στὸ μεταξὺ — καὶ ἐνῶ αὐτοὶ θεσφατίζουν—φτεροκοπάει τὸ δημοτικό μας τραγούδι, καὶ ἡ νεαρὴ λογοτεχνία τῶν τόπων μας, ἔχει σχηματίσει τριγύρω τους, μιὰ ζώνη νοσοκομειακῆς ἀσφαλείας: **Σιωπὴ—Ἀσθενεῖς!** Ἐμπρὸς λοιπόν. Στὸ «ἀπονενοημένο διάβημα» τῶν ἀπολιθωμένων ἀνθρώπων — τῶν ἐν πάσῃ σοφίᾳ τούτων μωρῶν—ποὺ συνώμοσαν ἄσκεφτα κατὰ τῆς ζωντανῆς γλώσσας τοῦ ἔθνους, ἄς ἀπαντήσουμ' ἐμεῖς μὲ μιὰ μεγαλειώδικη σύναξη τοῦ πνευματικοῦ ἀϊ λάϊφ μας. Ἀπὸ ἐκεῖ, θὰ τοὺς βροντοφωνήσουμε ἔμπρακτα ὅτι ἐνῶ ἐμεῖς εἴμαστε τὰ καυχήματα καὶ τὰ καμάρια τοῦ ἔθνους, αὐτοὶ δὲν εἶναι παρὰ ἡ τέφρα ἑνὸς κόσμου νεκροῦ.

Λαμπρὴ . . . Συκοφαντία

Ο ΑΓΑΠΗΤΟΣ ΜΑΣ κ. Γρηγ. Ξενόπουλος, ὑπεραμυνόμενος τοῦ κ. Συκουτρῆ, ποὺ ὡς φαίνεται δέχτηκε τελευταῖα σφοδρὲς ἐπιθέσεις ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερομένους (φανταστῆτε τώρα καὶ τοὺς ἐνδιαφερομένους αὐτούς!) νὰ μὴν πάρει ὁ κ. Συκουτρῆς τὴν ταχτικὴν ἕδρα τῆς ἀρχαίας φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο, γράφει (στὰ «Ἀθηναϊκὰ Νέα» τῆς 30]5]37)—νομίζοντας ἔτσι ὅτι.. παινεύει τὸν ἄνδρα—ὅτι ὁ κ. Συκουτρῆς «παραδέχεται καὶ τὶς δυὸ γλῶσσες» (!) ὅτι «θαυμάζει τὸν Παλαμᾶ» (δικαίωμά του κι' αὐτὸ) καὶ γενικώτερα ὅτι ὁ ἀνήρ εἶναι ἄξιος—ὁ ἀξιώτερος ὅλων—νὰ καταλάβει τὴν ἕδραν αὐτή. Οἱ ἄλλοι—αὐτοὶ ποὺ τοῦ ἐπιτέθηκαν—δὲν κάμνουν καλὰ νὰ τοῦ

ἀμφισβητοῦν τὴν ἀξία.

Κατὰ τὸν τρόπο μας, θὰ τὸν . . . παινέσουμε, μὲ τὴ σειρά μας, κι' ἐμεῖς, τὸν κ. Συκουτρῆ, καὶ θὰ τὸν ποῦμε ἄξιο καὶ ὑπεράξιο μάλιστα γιὰ καθηγητὴ κλπ. Ἂν μπορούσαμε, κι' ὅλας, θὰ μαλώναμ' ἐπίσης τοὺς ἄλλους αὐτοὺς ποὺ μὲ τὸ νὰ τοῦ ἀρνοῦνται τὰ προσόντα γιὰ τὴν «θέση» αὐτήν, εἶναι σὰν νὰ . . . τὸν συκοφαντοῦνε χρυσά . . .

Σταυρόλεξον !

Ἐπιτυχία 100 τὶς 100

ΤΑ ΑΓΑΠΗΤΑ ΜΑΣ «Νεοελληνικά Γράμματα (τῆς 29)5)37) στό μὲ τόν τίτλο «Γλαφυρότητες» σημείωμά τους, γράφουν ὅτι στόν ἀναγνώστη τους πού, συμπληρώνοντας τά ἀρχικά Γ. Π. (ἐπιστολογράφου ἐπιστολῆς πρός τόν διοργανωτὴ τῆς παράστασης τῆς «Ἀντιγόνης» στό Ὠδεῖον Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ) θὰ πετύχαινε τό ὄνομα τοῦ γράψαντος, θά τοὔδιναν γιὰ ἀποζημίωσι μιά Πανεπιστημιακὴν ἕδρα. Καὶ σάν δεῖγμα τῆς γλαφυρότητας «τοῦ δεινοῦ ἐπιστολογράφου» παράθεσαν τό παρακάτω ἀπόσπασμα ἀπὸ τό γράμμα του αὐτό :

«Ἐγὼ αὐτὸς ἐπανειλημμένως παρακολουθήσας τούς ἐπὶ τρίμηνον ὅλον ἀρήτους μόχθους σας πρὸς ὅσον τό δυνατὸν ἀρτιωτέραν προπόνησιν τοῦ φοιτητικοῦ ὁμίλου διὰ τὴν ἀσφαλῆ ἐπιτυχίαν τῆς ἀπὸ σκηνῆς ἐνώπιον τῶν διαπρεπῶν ξένων καὶ τῆς ἀρίστης ἐπιτομῆς τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας παρουσιάσεως τῆς σοφοκλείου τραγῳδίας, μετὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς, κατέστην μάρτυς τῆς καταπλήξεως καὶ τοῦ ἐνθουσιώδους θαυμασμοῦ τῶν χιλιάδων θεατῶν διὰ τὴν ἀρίστην ἀπὸ τῆς παραστάσεως ἐντύπωσιν».

Ἐμεῖς—γενναιοδωρότεροι—δὲν θά δώσουμε μονάχην τὴν Πανεπιστημιακὴν αὐτὴν ἕδραν στὸν λύτη, παρὰ θά τοῦ χαρίσουμε ὁλόκληρον καὶ τόν κύριο καθηγητή !

Ἐμεῖς καὶ οἱ Ξένοι

Διπλωματικὰ διαβήματα !

ΟΜΕ ΤΟ Ὁμηρικὰ ἀσυναίρετο ἐπώνυμο περυσινὸς πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ὁ κ. Βορέας) σὰν ἀρκετὸν ἐπιχείρημα ἀπόρριψης ἑλληνικοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου στὸν «Χωρέμειο» ἀπάγγειλε στὴν ὁλομέλεια (μανταστῆτε τὶ πάνθεο !) τῆς Ἀκαδημίας, κἄμποσες λέξεις ἀπὸ τὸ ἔργον αὐτό, λέξεις ποὺ κατὰ τὸν κ. Βορέα ἦσαν—λέει—μαλλιαρές ! Μαλλιαρές ; Ναί ! Λόγου χάρη τὸ μπρίκι, δὲν θὰ γράφονταν στὸ βιβλίον αὐτό . . . «ἀρύταινα ἢ ἀφεψητήριον», τὸ ταψὶ . . . «πανθέψης», τὸ μπαρμποῦνι . . . «τρίγλη», τὸ στιφάδο . . . «ἔμπνικτον», ἤ ἡ ντομάτα . . . «σολανὸν τὸ λυκοπέρσιον»!

Ἐξ ἐναντίας τὸ «ἔτνος» τοῦ κ. Βορέα, ἐκεῖ θὰ γράφονταν χυδαϊστὶ φάβα, τὸ «μυττωτὸν» μουστάρδα, ἡ «πατάνη» πιατέλα, καὶ ὁ «βώζ ἤ βόωψ ὁ κοινός», ὀλίγον τὶ ξετσίπωτα, τσουρέκιον ! Καὶ τὸ ἔργον . . . ἀπορρίφτηκε !

Πῶς φαίνεται ὁ κ, Βορέας νὰ εἶναι ... γενικὸς πρόξενος πάσης Ἀλαμπρουνεζίας στὸ ἄστυ ;

Ἑταιρείες προστασίας τῶν ζώων

ΑΝ ΔΕΝ τό ξέρατε, ἀκοῦστε το : Κατὰ τό Ἑταιρείες τῶν φίλων τῶν ζώων, ὑπάρχει στὰς Ἀθήνας, καὶ «Ἑταιρεία τῶν φίλων τῆς καθαρευούσης»! Πρόεδρος τῆς ἑταιρείας αὐτῆς εἶναι—τὶ σύμπτωση!—ὁ διευθυντὴς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου κ. Ἀλέξ. Φιλαδελφεύς, καὶ γεν. γραμματέας ὁ—ἄχ τὶ ἄνθος ! —ὁ κ. Χαντζῆς, καθηγητὴς ὁ ἀνὴρ τοῦ «Ἀθήνησι» Πανεπιστημίου. Ποιὸς ὅμως θ' ἀναλάβει νά ἱδρυθεῖ καὶ μιά ἄλλη ἑταιρεία προστασίας «τῶν φίλων» ἐτούτων ;

Τὸ Βασιλικὸ Θέατρο

Ἡ διανομὴ τῶν ρόλων

ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ τῶν ρόλων τῶν ἠθοποιῶν, τὸ Βασιλικὸ Θέατρο. δίνει τοὺς καλλίτερους ρόλους σὲ ὁρισμένους εὐνοουμένους (ποιανοῦ;) ἠθοποιούς, ἐνῶ ἄλλοι ἴσης ἀξίας ἠθοποιοὶ παραγκωνίζονται, φανερὰ ἀδικαιολόγητα. Ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους, εἶναι φαίνεται, ἡ Κα Παξινοῦ. Φυσικά, ἡ διαλεχτὴ πρωταγωνίστρια τοῦ Ἐθνικοῦ μας θεάτρου, εἶναι ἄξια αὐτῆς τῆς ἐμπιστοσύνης, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ σημειώματός μας τουνοῦ, δὲν ἔχει νὰ κάμει σὲ τίποτις μὲ τὸ ἀναμφισβήτητο τῆς Κυρίας ταλέντο. Ὅμως, καὶ ἡ ἄλλη πρωταγωνίστρια τοῦ Ἐθνικοῦ μας Θεάτρου, ἡ Δ)νὶς Ἐλένη Παπαδάκη—καὶ αὐτὴ τραγωδὸς—εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὴν Κα Παξινοῦ (καὶ κατὰ πολλοὺς ἀνώτερη) καλλιτέχνις διακεκριμένη, μὲ ἀναμφισβήτητο, ἐπίσης, ταλέντο, καὶ καταντάει ἔτσι ἀδικία νὰ μπαίνει σὲ δεύτερη μοῖρα σὲ ὅλα τὰ ἔργα. Πέρυσι, στὴν «Ἠλέκτρα» τῆς δόθηκε ὁ δεύτερος (ἐλάχιστος μπροστὰ στὸν τεράστιο ρόλο τῆς Ἠλέκτρας), ρόλος τῆς Κληταιμνήστρας. Τώρα πάλι στὸν «Ἱππόλυτο»—ἂν εἶναι ἀλήθεια ὅ,τι ἀκοῦμε—τὸ ρόλο τῆς Φαίδρας, μ' ὅλο ποὺ δὲν εἶναι ὁ πρῶτος ρόλος τοῦ δράματος παρὰ ὁ πρῶτος γυναίκιος στὸ δράμα, τὸν δίνουν πάλι στὴν Κα Παξινοῦ καὶ ἀφήνουν σὲ τέλεια ἀχρηστεία τὴ δ)δα Παπαδάκη.

Τὸ πράγμα, ἐξὸν ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ—τὴν διόλου εὐκαταφρόνητη καὶ διόλου δίχως καλλιτεχνικὸν ἐνδιαφέρον—ἔχει καὶ μιὰν ἄλλη ἄποψη πιὸ σπουδαία, ποὺ ἀφορᾶ γενικώτερα τοὺς θεατές, τουτηδῶ, ὥστε καὶ τὸ θέατρο : Ἡ θεατρικὴ αἰσθητικὴ ἀνάγκη ἀπαιτεῖ αὐτὴ τὴν ἐναλλαγὴ τῶν προσώπων τῶν πρωταγωνιστῶν (ἀφοῦ ὑπάρχουν) γιατὶ ἡ ἐναλλαγὴ τῶν προσώπων στοὺς πρωτεύοντες ρόλους, εἶναι ἐναλλαγὴ τῆς θεατρικῆς ψυχικότητας, δηλαδὴ τῶν ψυχικῶν καταστάσεων τοῦ ὅλου αὐτουνοῦ ψυχικοῦ συγκροτήματος, ποὺ εἶναι—μεσ' στὴν πνευματικὴ ἑνωσή τους—οἱ θεατὲς καὶ οἱ ἠθοποιοί, καὶ εἶναι—αὐτὸ—(σὰν ἀντίληψη καλλιτεχνικὴ ἐκφραζόμενο), μέσα στὸ καλὸ νόημα τῆς τέχνης καὶ τοῦ προορισμοῦ τῶν Θεάτρων ποὺ δὲν λέγονται μόνο, παρὰ εἶναι κι' ὅλας—ὅπως τὸ δικό μας, τὸ Βασιλικὸν—ἐθνικά. Ὥστε ἂς διορθωθεῖ τοῦτο τὸ πράγμα.

Σὲ παρακμὴ καὶ κατάρρεψη

ΚΑΙ ΜΙΑ καὶ ὁ λόγος γιὰ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, πέρνουμε τὴν εὐκαιρία νὰ διαμαρτυρηθοῦμε μὲ ὁλόκληρη τὴ δύναμη τῆς φωνῆς μας, για μιὰν ἄτυχη, ἄδικη—καὶ τρομερὴ στὴν οὐσία της—ἰδέα ποὺ ρίχτηκε τὶς τελευταῖες βδομάδες, στὴ μέση. Εἶναι—αὐτὸ—ἡ σκέψη ποὺ στὸ φύλλο τῆς 22 τοῦ Μάη, διατύπωσαν τὰ σὲ ὅλα τους ἀγαπητά μας «Νεοελληνικὰ Γράμματα», σκέψη περὶ κατάργησης τοῦ Ἐθνικοῦ μας θεάτρου, ἐξ ἀφορμῆς τῶν διαπιστώσεων τοῦ κ. Γ. Βλάχου (καὶ ἄλλων) περὶ ἀνυπαρξίας Ἑλληνικῶν ἔργων γιὰ ἀνέβασμα.

Καὶ πρῶτο, δὲν εἶναι σωστὸ ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἄξια Ἑλληνικὰ ἔργα γι' ἀνέβασμα, ποὺ καὶ τάχα αὐτὰ καὶ μόνο θὰ δικαιολογοῦσαν τὴν ὕπαρξη τῆς Ἐθνικῆς μας Σκηνῆς. Τὸ σωστότερον εἶναι ὅτι λιγοστά, καὶ τὰ πλεῖστα μετριώτερα, ὅπως εἶναι γιὰ τὸ παρὸν τὰ Ἑλληνικά, γίνονται αἰτία (ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς) καταθλιπτικῆς σύγκρισής τους μὲ ἀριστουργήματα ξένα, σύγκρισης ποὺ πολλὲς φορὲς —καὶ γιὰ τοὺς παραπάνω λόγους—καταντάει ἐκτὸς ἀναλογιῶν. Τοῦτο τὸ πράγμα, μὲ τὸν τρόπο ποὺ γίνεται, καταντάει κι' αὐτὸ νὰ εἶναι μιὰ μεγάλη ἀδικία σὲ βάρος τοῦ πρώτου σὲ περιωπὴ καὶ ἀρτιώτερου σὲ καλλιτεχνικὴ συγκρότηση καὶ ἀπόδοση, θεάτρου τῆς Βαλκανικῆς ὁλοκλήρου.

Καὶ δεύτερο, ὅπως καὶ νἆναι, ἡ σκέψη περὶ κατάργησης τοῦ Ἐθνικοῦ μας Θεάτρου, ἂν πραγματοποιεῖτο, ὄχι μόνον δὲν θἄχε νὰ ἐξυπηρετήσει σὲ τίποτις καὶ κατὰ κανέναν τρόπο ὁποιανἆλλη πνευματικὴ ἢ καλλιτεχνικὴ μορφὴ τῆς σύγχρονης Ἑλληνικῆς ζωῆς, παρὰ ἐξ ἐναντίας θὰ παράσερνε—μὲ τὸ θεόρατο βάρος της—σὲ ραγδαία παρακμὴ καὶ ὀπισθοδρόμηση, ὁλόκληρο τὸ πνευματικὸ σύμπαν τοῦ ἔθνους.

Κι' ἐμεῖς παρομοίως

ΣΕ ΜΙΑ ἐπιστολή του (στὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» τῆς 12)6)36, ὁ κ. Ἰωάννης Συκουτρῆς,—μεσ' ἕναν παροξυσμὸν ἀδημονίας —ἐξηγεῖ ὅτι δὲν τὸν ἐννοοῦν (τὰ «Ν. Γράμματα») λέγοντας του ὅτι δὲν πῆρε «ξεκάθαρη» θέση στὸ γλωσσικὸ ζητημα καὶ ὅτι αὐτὸς ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἄρχισε νὰ γράφει, «διεκήρυξε πάντοτε καὶ ἐφήρμοσε ἐμπράκτως εἰς ὅσα γράφει» τὴν ἀγάπη του καὶ «εἰς τὰς δύο μορφὰς τῆς γραφομένης νεοελληνικῆς», στὴν δημοτικὴ δηλαδὴ καὶ στὴν καθαρεύουσα.

Δὲν τὸν ἐννοοῦν λοιπὸν τὸν κ. Ἰω. Συκουτρῆν !

Ὁ ἄγγλος συγγραφέας Κάρολος Ντίκενς, περιγράφει κάπου, μιὰν ὡριμώτατη δ)ίδα, ποὺ ὁ μέγας καϋμὸς καὶ μεράκι της ἦτον ὅτι δὲν τὴν ἐννοοῦσαν ποτές τους κι' αὐτήν, δὲν τὴν ἐννοοῦσαν αὐτὴν καὶ τὰ ὑποκάρδιά της αἰστήματα. Τὴν ὑπερώριμη κόρη, παρηγοροῦσε πάντα, θωπεύοντάς την ἁπαλὰ στὸ χέρι κατὰ τούς παροξυσμοὺς τῆς ἀδημονίας της, φιλάνθρωπος φίλος τοῦ σπιτιοῦ, σκύβοντας πάντα, καὶ ψιθυρίζοντάς της πάντα στ' ἀφτί : «Ὦ ! Σᾶς ἐννοῶ, σᾶς ἐννοῶ μὶς Οὔϊκχαμ...».

Κι' ἐμεῖς παρομοίως...

Ἀκαδημαϊκὲς βεντέτες

Τὸ Χωρέμειο βραβεῖο

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ συνέβηκαν ἔτσι :

Γιὰ τὸ «Χωρέμειο» βραβεῖο εἶχαν ὑποβληθεῖ 30 περίπου ἔργα Ρωμηῶν. Τὰ μέλη τοῦ τμήματος τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν τῆς Ἀκαδημίας μετὰ πολλὰ καὶ πολλά, κατάληξαν νὰ συμφωνήσουν γιὰ 5—6, κι' ἐπὶ τέλους γιὰ τὸ ἕνα ἀπ' αὐτά, ὅτι, αὐτὸ—σὰν καλλίτερο—μποροῦσε νὰ διεκδικήσει καὶ νὰ πάρει τὸ Χωρέμειο βραβεῖο. Εἶχαν ὅμως καὶ μιὰν ἐπιφύλαξη, τούτη : Ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ εἶχε «προχωρημένες» ἰδέες. Τότες οἱ ἄνθρωποι πρότειναν ν' ἀναγνωστεῖ τὸ ὑπὸ κρίση βιβλίο, ἀπὸ τὴν ὁλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας, ἤγουν καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους νομικούς, μαθηματικούς, θεολόγους, φαρμακοποιούς, καὶ ...στρατιωτικοὺς μωρὲ μάτια μ'. Καὶ τ' ὄντι τὸ ἔργο διαβάστηκε «ἐν πληθούσῃ αἰθούσῃ» τῆς Ἀκαδημίας, παιδιά. Τότε, ὁ στρατηγὸς ποὺ εἶναι καὶ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τὸ σήμερον, σηκώθηκε καὶ εἶπ' τ' ἀκόλουθα: Τὸ ἔργον, δὲν εἶναι ἐπικίνδυνον διὰ τὰς ἰδέας ποὺ ἔχει. Τὸ θεωρῶ ὅμως ἀκατάλληλον ὡς ὑστεροῦν.... λογοτεχνικῶς !

Πολύ πολὺ λογικά. Ποιὸς τοὔπε τοῦ μακαρίτη...Κανελλίδη νἄχει φωνάξει ἐκεῖνο τό : «Δεξιώτερα Κουρουπάτκιν» ;

Ἄγαλμα τῆς μωρίας !

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, ἀπαγόρεψε στοὺς φοιτητὲς νὰ συνεισφέρουν στὸν ἔρανο γιὰ τὴν προτομὴ τοῦ Παλαμᾶ, —λέει— ἐπειδὴς ὁ Παλαμᾶς εἶναι...δημοτικιστής !

Στοὺς φοιτητὲς αὐτοὺς προτείνουμ' ἐμεῖς νὰ μὴ δώσουν στὸν ἔρανο. Τὰ λεφτὰ αὐτά, ἄς τά διαθέσουν «νά χυθεῖ» τὸ ἄγαλμα τοῦ καθηγητῆ αὐτουνοῦ.. μὲ τσιμέντο !

Πόσες εἶχαν ;

«...ΕΝΩ ΟΙ ΤΡΕΙΣ ἐπηδούσαμεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς θέματος εἰς τὸ ἄλλο, ἔξαφνα, ἐκ μιᾶς τῶν κεφαλῶν μας, ἐξεπήδησε κάποια ἰδέα, ἐπικροτηθεῖσα μὲν ἀμέσως...» κλπ.

Ταῦτα γράφει ὁ κ. Ἰωάννης Μ. Δαμβέργης, στὴν ἐφημερίδα «Ἑστία» τῆς 31 τοῦ Μάη. Καὶ ἐμεῖς νομίζαμε ὅτι ὅ κ. Ἰωάννης Μ. Δαμβέργης δὲν ἔχει διόλου κεφαλήν.

Ἡ περιοδεία τοῦ Νίκου Παππᾶ

Ο κ. Ν. ΠΑΠΠΑΣ, τελείωσε τὴν προαναγγελθεῖσα ἀπὸ τὰ «Ν. Σ.» μεγάλη περιοδεία του στὴν Πελοπόννησο, ὅπου σὲ διάφορες πόλεις, ἔδωσε διαλέξεις τον πάνω σὲ διάφορα πνευματικά μας ζητήματα. Τέτοιες περιοδείες, θὰ πραγματοποιήσει σύντομα ὁ κ. Παππᾶς καὶ σὲ ἄλλες ἐπαρχίες τῆς χώρας. Ποιητὴς καὶ στὴ

ζωὴ καὶ στὴ δράση, ὁ ξεχωριστὸς αὐτὸς Θεσσαλὸς διανοούμενος, μεταλαμπάδιασε, ἐκεῖ κάτω, στοὺς νέους, ἀπὸ τὴ φλόγα τῆς πίστης του στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπαρχία, ἀπὸ τὸν δημιουργικὸ ἐνθουσιασμό του, ποὺ τοῦ κεντρίζει τοὺς οἴστρους. Τὰ «Ν. Σ.», ὑπερήφανα γιὰ τὸ γνήσιο αὐτὸ τέκνο τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαρχίας, χαιρετίζουν, ἀπὸ ἐδῶ, τὸν ἄνθρωπο. τὸν ποιητὴ καὶ τὸν φίλο.

Μιὰ τιμὴ ποὺ μᾶς γίνηκε

Το ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ Συμβούλιο τοῦ γνωστοῦ γιὰ τὴ δημιουργικὴ δράση του «Συλλόγου Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν Ἠλείας» μὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 5 ἀπὸ 10)5)37 ψήφισμά του, «ἐκτιμῶν — ὅπως λέει τὸ ψήφισμα—τὴν φιλολογικὴν ἐργασίαν καὶ ἐν γένει πνευματικὴν δρᾶσιν» του, ἀνακήρυξε ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Συλλόγου, τὸν διευθυντὴ τῶν «Νεοελ. Σημ.» κ. Γιάννη Σκαρίμπα.

Τὰ «Ν. Σ.» καὶ ὁ διευθυντής τους, συγκινημένοι βαθύτατα γιὰ τὴν τιμὴ ποὺ τοὺς γίνηκε, ἐκφράζουν, καὶ ἀπὸ ἐδῶ, τὴν ἀνθρώπινη εὐγνωμοσύνη τους καὶ τὶς βαθειές τους εὐχαριστίες.

Ἡ «Παγκόσμιος Ἀνθολογία»

Ο ΓΙΩΡΓΗΣ Σημηριώτης, εἶναι τὸ δίχως ἄλλο, ὁ «ποιητικώτερος» ἀπὸ τοὺς σύγχρονους ἕλληνες. Χτὲς ἀκέμα, σὲ μιὰ σειρὰ μικρῶν τόμων τῆς «Γαλλικῆς Ἀνθολογίας» μᾶς ἔδωσε μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο, ὁλόκληρη τὴν ποιητικὴ Γαλλία τοῦ 19ου καὶ 20ου αἰῶνα.

Ἡ δημιουργία του ἐκείνη ποὺ ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα ἐργασίας, θυσίας καὶ μόχθων τῆς ζωῆς του ὁλόκληρης, μένει τώρα χτῆμα πολύτιμο τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας.

Μὰ ὁ ἀκούραστος ἄνθρωπος, αὐτός, δὲν θὰ ἡσυχάσει ποτές του. Ὀνειροπόλος—μὲ τὴν ποιητικὴ καὶ παλιὰ σημασία τούτης τῆς λέξης—ποιητικός, καὶ ὁ ἴδιος ποιητής, δόθηκε πάλι στὴν ἰδανικὰ παράφορη ἰδιοσυγκρασία του. Καὶ δόθηκε μὲ τὰ σύλα του, ὅπως ξέρει νὰ δίνεται—σὰν παθολογικὸς ἐραστής—αὐτός ὁ παράφορος ἄνθρωπος, μὲ τὴ φλογερὴ ψυχή, μὲ τὰ χιμαιρικώτατα πάθη. Βγάζει τώρα τὴν «Παγκόσμιον Ἀνθολογία». Σὲ μιὰ νέα σειρὰ ἀπὸ μικρούς, μὰ περίκομψους τόμους της,—μέλισσα ποιητικὴ τῶν ἀπέραντων τόπων—ἄρχισε πάλι νὰ συνάξει τὸ μεθυστικὸ μέλι τῆς παγκόσμιας ποίησης, τὸ γλυκόπικρον ὄπιο τῆς χρυσῆς τούτης χίμαιρας, ποὺ ἀποστάζουν οἱ στίχοι. Ἐκεῖ, μέσ' σ' ἕνα παθητικὸ θερμοκήπιο παράξενων φύτρων, ἄρχισαν ν' ἀποπνέουν τὰ ζαλιστικά τους ἀρώματα, τὰ ποιητικώτερα ἄνθη : ἀπὸ τὰ σπάνια—τὰ σχεδὸν πολικὰ—τῶν ποιητῶν τοῦ Βορρᾶ, ἕως τὰ τροπικὰ ἐκεῖνα τοῦ Γιασμὶδ καὶ τῶν πυραχτωμένων ποιητῶν τοῦ Γκιουλιστὰν καὶ τῶν «Ρουμπαγιάτ». Καὶ ὁ ποιητικώτερος ἄνθρωπος, βρέθηκε στὸ στοιχεῖο του πάλι.

Ἀνακατά—σ—ταξη Ἀξιῶν

Ο κ. Π. ΧΑΡΗΣ, σ' ἕνα του ἄρθρον στὴν «Πρωΐα» 24)5)37 μιλόντας γιὰ τὴν παγκόσμια (καὶ Ἑλληνικὴ λίγο) μεταπολεμικὴ τάση πρὸς ἀναθεώρηση τῶν παληῶν ἀξιῶν, τόσο πολὺ θέλησε νὰ εἶναι γενναῖος σ' αἰστήματα καὶ ἀντικειμενικὸς μεσ' στὶς κρίσεις του, ὥστε γράφει καὶ τοῦτα :

«Ἀλλὰ τῆς ἴδιας ὡριμότητος συνέπεια δὲν εἶνε καὶ ἡ ἀποστροφὴ τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, ποὺ σχηματίσθηκε τὰ τελευταῖα δέκα χρόνια, πρὸς τὰ βιβλία παλαιοῦ πεζογράφου, ποὺ κατάντησε τὴν ἐποχὴ ἀκριβῶς ποὺ ἑορτάζεται ἡ πεντηκονταετηρίδα του νὰ ὁμολογῇ ὅτι ἔμεινε χωρὶς ἀναγνώστας ἤ, ἀκριβέστερα, χωρὶς ἀγοραστὰς τῶν βιβλίων του καί, φυσικά, χωρὶς ἐκδότη ;».

Τὶ ἀναίδεια !

«Τὰ αἴτια τῆς καταπτώσεως τοῦ ἐλαφροῦ Μουσικοῦ Θεάτρου

ΕΙΝΑΙ ὁ τίτλος τῆς ἀνακοίνωσης, ποὺ ἔκαμε ὁ κ. Ν. Δρακουλίδης (Ἄγγελος Δόξας) στὸ Α'. Πανελλήνιο Πανθεατρικὸ Συνέδριο καὶ πού δημοσιεύτηκε ὁλόκληρη στὸν «Ἐλεύθερον Ἄνθρωπο» τῆς 17 τοῦ Μάη. Ὁ κ. Δρακουλίδης καὶ μὲ τὴν ἐργασία του αὐτήν, ἔδειξε πάλι, πόσο εἶναι πάντα ὁ ξεχωριστὸς διανοούμενος καὶ λογοτέχνης, ὁ διακεκριμένος ἐπιστήμονας. Τὸ πολυσχιδὲς τῶν ἐπιδώσεών του σὲ τόσες κατευθύνσεις (τοῦ πνεύματος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης) μαρτυράει τὴν ἠφαιστειώδη καὶ δημιουργικὴ ἰδιοσυγκρασία τοῦ ἀνθρώπου, πού ἐργάζεται τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμη, ἐπάξια.

Τὰ τυπογραφικὰ Καταστήματα Ἀδελφῶν Κοντοέ

Τὰ «Ν. Σημειώματα» αἰστάνονται τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐκφράσουν καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὴν πλήρη ἱκανοποίησή τους καὶ τὶς εὐχαριστίες τους, στοὺς ἀδελφοὺς Κοντοέ, Δ)ντὰς τῶν ὁμωνύμων τυπογραφικῶν καταστημάτων, γιὰ τὴν καλὴ καὶ ἐπιμελημένη τεχνικὴ ἐργασία τους, χάρις στὴν ὁποία τὰ «Ν. Σ.» παρουσιάζονται ἀπὸ τεῦχος σὲ τεῦχος, καλλίτερα.

Πῶς μᾶς βλέπουν οἱ ἄλλοι

ΣΤΟ ΠΡΟ προηγούμενο τεῦχος τους, τὰ «Νεοελληνικὰ Σημειώματα» τελείωναν ἕνα ἀρθράκι τους, ἔτσι : «Καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση, τὰ «Ν. Σ.» θὰ ὑπερηφανεύονται ὅμοια : Ὑπερήφανα γιὰ τοὺς φίλους τοὺς ἐκλεχτοὺς ποὺ θὰ δέχονται, καὶ ὑπερήφανα πάλι γιὰ τοὺς ἄξιους ἐχθροὺς πού, κατ' ἀνάγκη, θὰ κάμνουν.

Σήμερα τὰ «Ν. Σ.», ἐπιθυμοῦν νὰ διαδηλώσουν, ἀπὸ ἐδῶ, πόσο ὑπερήφανα εἶναι γιὰ τοὺς ὡραίους των φίλους Καὶ εἶναι ὅλοι αὐτοὶ μιὰ διακεκριμένη καὶ χρυσὴ παμπληθύα πνευματικῶν πρωτοπόρων, καὶ μιὰ πλειάδα, ἀπαστράφτουσα ἐκλεκτῶν ἡγετῶν. Μαζί τους, τὰ «Ν. Σ.», μὲ τὰ ὅπλα τους, κι' αὐτά, ὁλοσιδηρᾶ καὶ ἀπαστράφτοντα, αἰστάνονται κι'

ὅλας νὰ γίνονται «πυρὸς φλόγα καὶ πνεῦμα». Οἱ λόγοι τους—λόγοι συμπολεμιστῶν καὶ συνάδελφων—μᾶς φτάνουν σὰν ἐμψυχωτήριο σάλπισμα τοῦ ἀντιλογιοτατικοῦ «προχωρῆτε».

«Νεοελληνικὰ Σημειώματα»

«Ἕνα ζωντανὸ περιοδικό. Ζωντανὸ ἀπὸ τὴν πρώτη σελίδα του ὡς τὴν τελευταία. Ἕνα περιοδικὸ μάχης ποὺ βγαίνει στὴ Χαλκίδα. Διευθυντής του ὁ Γιάννης Σκαρίμπας. Ὁ συγγραφέας τοῦ «Μαριάμπα» ὑπάρχει ὁλόκληρος μέσα σ' αὐτό: Ἡ ἀναζήτηση κι' ὁ ἔλεγχος στέκεται τὸ κύριο χαρακτηριστικό του.

Ἡ γραμμὴ ποὺ παρακολουθεῖ εἶναι παράλληλη μὲ τὴ δική μας : τὸ χτύπημα τῆς ρουτίνας, τοῦ ρατεδισμοῦ καὶ τῆς στείρας σχολαστικότητας. Γι' αὐτὸ δὲ μᾶς εἶναι δυνατὸ παρὰ νὰ παρακολουθήσουμε τὴ σταδιοδρομία τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, μὲ τὴ μεγαλείτερη συμπάθεια κι' ἐνδιαφέρον. Οἱ ὑπηρεσίες ποὺ προσφέρει, γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ τόπου μας, εἶναι ἀναμφισβήτητες. Εἶναι δημιούργημα ἀνάγκης.

Ἡ μέθοδος ποὺ ἀκολουθεῖ ἄν κάποτε εἶναι διαφορετικὴ μὲ τὴ δική μας, εἶναι ὅμως παράλληλη. Συμβαδίζουμε ἐπάνω στὴν ἴδια λεωφόρο. Στὸ τέρμα της ὑπάρχει ἡ λύτρωση. Ὑπάρχει τὸ πνευματικὸ ἐκεῖνο αὔριο, ποὺ στάθηκε τὸ ὄνειρο ὅλων τῶν ἀληθινὰ δημιουργικῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου μας ἀπὸ τὸν Σολωμὸ ὡς τὴν ἐποχή μας. Ἕνα αὔριο ὅπου ὄχι μόνο... κατὰ λάθος δὲ θὰ γίνεται προαιρετικὸ τὸ μάθημα τῶν Νεοελληνικῶν στὸ Πανεπιστήμιο, μ' ἀντίθετα θὰ εἶναι ἡ πιὸ τιμητική του ἕδρα».

(Ἀπὸ τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» τῆς 5)6)37)

«Νεοελληνικὰ Σημειώματα»

«Νὰ μιὰ ἐπανάσταση στὸ νεοελληνικὸ πνευματικὸ πεδίο· μιὰ δικαιότατη ἐπανάσταση. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπαρχία ποὺ τόσο ἐμπαίχθηκε καὶ τόσο κατηγορήθηκε ἀπ' τοὺς λογῆς μαϊτρ τῆς Ἀθήνας ἔδωκε τὴ χαριστικὴ βολὴ στὴν κλίκα τῶν πνευματικῶν δονκιχωτικῶν διχτατόρων μὲ τὰ «Νεοελληνικὰ Σημειώματα», τὸ περιοδικὸ ποὺ θὰ μείνει ἕνα μοναδικὸ ἄστρο εἰλικρίνειας, θάρρους καὶ τόλμης στὴν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας. Μ' ὅλη μας τὴν καρδιὰ τοῦ εὐχόμαστε πρόοδο καὶ μακριὰ ζωή».

(Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Πάφος» Κύπρου, τεῦχος 8ο Ἀπρίλη — Μάη).

«Νεοελληνικὰ Σημειώματα»

«Τὸ περιοδικὸ τοῦτο φιλοδοξεῖ νἆναι Ἐλέγχου Κριτικῆς καὶ Μελέτης. Κι' ἂν κρίνουμε ἀπὸ τὸ τεῦχος ποὺ κρατοῦμε, ἀσφαλῶς, θὰ τὸ κατορθώσει. Τοῦ κ. Σκαρίμπα, δὲν τοῦ λείπει οὔτε ἡ ψυχικὴ δύναμη, οὔτε τὸ θάρρος οὔτε ἡ ὑπομονὴ νὰ δέχεται τὶς ἀντιρρήσεις. Μὲ τὸ μέρος του ἔχει πολλοὺς νέους καὶ προβλέπουμε πὼς θὰ πάει μπροστά. Ἡ ἐποχή μας, εἶναι ἐποχὴ καταστροφῆς καὶ δημιουργίας συγχρόνως. Εἶναι ἐποχὴ ἐλέγχου, κριτικῆς καὶ μελέτης. Ὅποιος δὲν αἰσθάνεται ἱκανὸ τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴ μεγάλη μάχη ἔχει κιόλας χαθεῖ».

(Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Κρητικὲς Σελίδες» τεῦχος 13-14 Μάρτη—Ἀπρίλη)

Τὰ «Νεοελληνικὰ Σημειώματα»

«Μὲ ἀνέκφραστη χαρὰ χαιρετίζουμε τὴν ἔκδοση τῶν «Νεοελληνικῶν Σημειωμάτων», τοῦ διαπρεπῆ λογοτέχνη κ. Γιάννη Σκαρίμπα. Ὁ γνωστὸς συγγραφέας τοῦ «Μαριάμπα» καὶ τοῦ «Οὐλαλοὺμ» στὶς λίγες σελίδες τοῦ περιοδικοῦ του προσπαθεῖ νὰ δώσει τὸ τελειωτικὸ χτύπημα κατὰ τοῦ «λογιοτατισμοῦ καὶ τῆς ψώρας».

(Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Μαθητικὸ Ξεκίνημα» τεῦχος 2ο Μάης)

(Συνέχεια στὸ ἑπόμενο)

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΕΝΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ

ΑΝΤΡΕΑ ΑΡΙΟΥ

Τὴν προπερασμένη Πέμπτη εἴδαμε στὸ θεάτρο Μαρίκας ἕνα καινούργιο Ἑλληνικὸ ἔργο. Εὐθὺς μετὰ τὶς πρῶτες κι ὅλας σκηνές, εἴδαμε ὅτι κάθε πρόβλεψή μας δικαιώθηκε. Καὶ στὸ τέλος τοῦ «Γαμήλιου ἐμβατήριου» μπορέσαμε νὰ διαπιστώσουμε πὼς ὁ Τερζάκης ἱκανοποίησε κ' ἱκανοποιήθηκε—πὼς κέρδισε μιὰ νίκη. Κ' ἕνα πλῆθος στοχασμοὶ μᾶς γιόμισαν τὸ μυαλὸ μετὰ τὴ νίκη αὐτὴ πού εἶναι νίκη τῶν νέων, κατάχτηση καινούργιου τομέα, τοῦ θεάτρου—μετὰ τὴν πεζογραφία. Οἱ νέοι συγγραφεῖς ποὺ τὰ τελευταῖα τοῦτα χρόνια κάνανε μιὰ ὁμαδικὴ ἐξόρμηση στὴν πνευματική μας ζωὴ μὲ τὴν κατάχτηση τοῦ πεζοῦ λόγου εἶχαν δώσει τὶς καλύτερες ἐλπίδες γιὰ ἕνα ξαναγέννημα τῶν γραμμάτων μας. Πέρισυ ἕνας ἀπ' τὴν πλειάδα τούτων τῶν νέων ὁ Ἄγγελος Τερζάκης δίνει ἀπ' τὸ Βασιλικὸ θεάτρο τὸν «Αὐτοκράτορα Μιχαήλ»—ἕνα βῆμα δειλὸ μὰ σταθερὸ στὴν κατάχτηση νέας ζώνης—στὸ θεάτρο. Τὸ ἔργο κεῖνο εἶχε ἐλαττώματα μὰ εἶχε καὶ προτερήματα ποὺ τράβηξαν τὴν προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν κ' ἰδίως ὅσων ἔχουν δεῖ μ' ἀνακούφιση κ' αἰσιοδοξία τὴ νέα λογοτεχνικὴ κίνηση. Καὶ πρὶν λίγες μέρες, ὁ ἴδιος συγγραφέας, ποὺ φαίνεται πὼς καταπιάστηκε πιὸ σοβαρὰ—εἶναι ἡ ἰδιότητά του ἡ σοβαρότητα στὴ δουλειά του—μὲ τὸ θεάτρο, δίνει ἀπ' τὴ σκηνὴ τῆς Κοτοπούλη τὸ «Γαμήλιο ἐμβατήριο». Μ' ἕνα ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον πήγαμε νὰ τὸ δοῦμε. Καὶ δικαιωθήκαμε, καὶ χαρήκαμε σὰ νἄμαστε μεῖς ποὺ κερδίσαμε τὴ νίκη. Κ' ἔρχεται τώρα ἡ σειρὰ ποὺ θὰ βλέπαμε τὴν ἄλλη μέρα καὶ τὴν καταδίκη ἢ μὴ τοῦ ἔργου ἀπ' τὸ λεφούσι τῶν μεγαλοσχήμων κριτικῶν ποὺ θὰ διατυμπάνιζε ἀπ' τὸν καθημερινὸ τύπο τὴ σοφή του γνώμη. Λοιπόν; Λοιπόν, καλὸ τὸ ἔργο, θεατρικὸ θεατρικώτατο, συγχαρητήρια στὸ συγγραφέα, ἄλλα... χμ! ἀλλὰ.. Ἀλλὰ....ἀπίθανο. Τὸ «Γαμήλιο ἐμβατήριο» διακηρύττει ἡ πλειοψηφία τῶν γονατογραφόντων κριτικῶν ἔχει τύπους ἀπίθανους. Καὶ μ' ὅλο ποὺ δὲ φειδωλεύονται τὰ καλὰ λόγια, βγαίνει ἀτόφιο τὸ

συμπέρασμα ἀπ' τὶς κριτικές τους, ὅτι τὸ ἔργο δὲν ἀξίζει σχεδὸν τίποτα. Πόσο μακριὰ πρέπει νὰ βρίσκονται οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ οἰκογένεια, τὴ μικροαστικὴ—αὐτὴ ποὺ τέτοια παρουσιάζεται στὸ ἔργο—πόσο λίγο ἢ καλύτερα ἐντελῶς θἄπρεπε νἄχουν νιώσει τοὺς ἀνθρώπους της, τὰ μέλη της γιὰ νὰ μιλοῦν ἔτσι. Ἡ οἰκογένεια τοῦ «Γαμήλιου ἐμβατήριου» εἶναι κατὰ τὴ γνώμη μου ὅτι πιὸ ἀληθινό, ὅτι πιὸ Ἑλληνικὸ μποροῦσε νἀνεβεῖ στὴ σκηνή. Ἡ ψυχογραφιὰ τῶν τύπων της εἶναι ἡ ψυχογραφία ἑνὸς μεγάλου ποσοστοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ μικροαστικοῦ πληθυσμοῦ, ποὺ ἀγωνιᾶ, ποὺ παραδέρνει. Πῆρε αὐτὴ τὴν οἰκογένεια ὁ συγγραφέας καὶ μὲ κέντρον τὸ κίνητρο τῆς ἀγωνίας μιᾶς—τὸ γάμο στὴ γενικώτερή του μορφή—ἔπλασε ἕνα ἔργο τέχνης. Πόσοι δὲ διαμαρτυρήθηκαν γιὰ ἕναν ἀπ' τοὺς πιὸ ἀληθινοὺς τύπους τοῦ ἔργου: τὸν ἀδερφό! Εἶναι λέει ἀπίθανος, δὲν εἶναι προπαντὸς Ἕλληνας. Μπορεῖ νἆναι «Κινέζος, Ἄραψ, Ἰάπων, ὅτι θέλει νἆναι, ὄχι Ἕλλην». Τὸ ὅτι ἀπ' τὴ ζωὴ αὐτῆς τῆς οἰκογένειας βρίσκεται μακριὰ μίλια μακριὰ ἀπ' τὴν πραγματικότητά της ὁ δημοσιογράφος ποὺ ἔγραψε αὐτὰ τὰ λόγια δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Πείραξε στὴν ἠθικολογικὴ ἀντίληψη τὸ ξεσκέπασμα τῆς μ ε ρ ί δ α ς αὐτῆς τῶν Ἑλλήνων ἀδερφῶν; Τῆς μερίδας, γιατὶ δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ὅλοι εἶναι τέτοιοι. Ἄλλωστε εἶναι θαρρῶ τελείως ἀστεῖο νὰ θέλουμε ἕνα ἔργο τέχνης τὰ παρουσιάζει τύπους ποὺ σὰν αὐτοὺς νὰ μὴν ὑπάρχουν ἄλλοι στὴν κοινωνία ἢ στὴν ἐποχὴ ποὺ ἀνήκει. Ὑπάρχουν τύποι, χαραχτῆρες λογιῶν-λογιῶν. Ἐπειδὴ ἕνα ποσοστὸ Ἑλλήνων ἀδερφῶν «ἐργάζεται, ξενητεύεται, πέρνει τὸ βάρος τῆς οἰκογενείας ποὺ ποῦ ἄφησε ὁ πατέρας του, παντρεύει τὶς ἀδερφές του» σημαίνει τοῦτο πὼς αὐτὸς εἶναι γ ε ν ι κ ὰ ὁ Ἕλληνας ἀδερφός; Κ' εἶναι ἀπίθανος ὁ Κλεάνθης Μαρκογιάννης; Ὁ ἀδερφὸς ποὺ σ' αὐτὸν στηρίζει τὶς ἐλπίδες της ἡ οἰκογένεια—σὰν τὸν μόνο ἄντρα τοῦ σπιτιοῦ—ποὺ τὸν ἔχει ἀναθρέψει μὲ χάδια ποὺ τοῦ συγχωρεῖ τὰ ἐλαττώματα, ποὺ παραβλέπει τὰ σφάλματα, ποὺ βλέπει στὸ πρόσωπό του τὸν ἄνθρωπο ποὺ θ' ἀναστήσει τὸ πατρικὸ σπίτι; Καὶ ποὺ στὸ τέλος ὅλ' αὐτὰ γκρεμίζονται γιατὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ζῶντας μὲς στὸ στρόβιλο τῆς ζωῆς τῆς πρωτεύουσας ξεχνάει τὰ πάντα δημιουργεῖ ἄθελά του μέσα του ἕνα δρᾶμα βουβὸ ποὺ τὸν κάνει νὰ μὴ μπορεῖ νὰ δεῖ τίποτα γύρω του, νὰ μὴν ἀναγνωρίζει κανένα ἢ νὰ βλέπει μόνο τὸν τραγικὸ ἑαυτό του στὴν πάλη του ποὺ ζητάει νὰ σωθεῖ; Δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ κρίνουμε—οὔτε πρέπει—τὸ ζήτημα ἀπ' τὴν ἠθική του ἄποψη, ἂν δηλαδὴ εἶναι αὐτὸ καλὸ ἢ κακὸ—δὲν ὑπάρχει ἄλλωστε ἀμφιβολία πὼς εἶναι κακό. Ἐδῶ ζητᾶμε νὰ δοῦμε ἂν ἀνταποκρίνεται στὴν ἀλήθεια. Κι' ἀνταποκρίνεται πλέρια. Θἄπρεπε ὅμως νἄχουμε ζήσει πολὺ μακριὰ ἀπ' τὸ εἶδος τοῦτο τῆς οἰκογένειας ποὺ ἀγωνιᾶ γιὰ νὰ μὴ νιώσουμε τοὺς χαραχτῆρες της τοὺς τόσο τέλεια ψυχολογημένους στὸ «Γαμήλιο ἐμβατήριο». Ὕστερα ἡ μοντερνόπληχτη ἀδερφὴ ἡ Μαρίνα. Εἶναι λίγα κορίτσια σήμερα στὴν Ἑλληνικὴ κοινωνία ποὺ μιὰ κακῶς ἐννοουμένη προοδευτικότητα τοὺς στρεβλώνει τὸ μυαλό, τοὺς κάνει νἀνακατώνουντἀπάντα καὶ νὰ ζητοῦν τὴν εὐτυχία μὲ τὴ σαλατοποίηση τῶν ἐννοιῶν πολιτισμός, πρωτευουσιάνικη ζωή, μοντέρνοι ἄνθρωποι κλπ; Ἤ μήπως εἶναι ψεύτης ἡ αἰώνια «ἀναμένουσα τὸν νυμφίον» ρωμαντικὴ κοπέλλα μὲ τὰ ποιήματα, ἡ Ροζαλία; Ἡ αὐστηρὴ γεροντοκόρη Λεμονιὰ ποὺ τὸ ἀνικανοποίητο γενετήσιό της ἔνστιχτο τὴν ἔχει ρίξει σὲ μιὰ αὐστηρότητα ἠθικῆς, σὲ μιὰ μανία νοικοκυριοῦ καὶ θρησκοληψίας. Εἶναι τόσο ἀληθινὰ ψυχογραφημένα τὰ τέσσερα τοῦτα ἀδέρφια, ποὺ ἀμέσως πάνω στὴ σκηνὴ ἀναγνωρίζεις πλῆθος ὁμοιῶν τους ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ποὺ γνώριζες. Αὐτὴ τὴν ἀληθινότητα ποὺ διάφοροι κρατοῦντες τὰ σκήπτρα τῆς κριτικῆς διαμφισβήτισαν δὲν μπορῶ νὰ ἐξηγήσω. Κακὴ θέληση. Καθόλου ἀπίθανο. Δυὸ μόνο κριτικὲς πῆραν τὸ ἔργο καί τὸ κοίταξαν ὅπως τοῦ ἔπρεπε καὶ τόνισαν τὰ προτερήματά του, ὅσο καὶ τὰ ἐλαττώματά του—κ' ἔχει κι' ἀπ' αὐτὰ δὲν τἀρνιέται κανείς: τοῦ κ. Κουκούλα στὴν «Πρωΐα» καὶ τοῦ κ. Καραντινοῦ στὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα». Ὅλες οἱ ἄλλες δὲν κάμανε παρὰ ἕνα ξώπετσο, ἐντελῶς ἐπιπόλαιο κοίταγμα. Τὸ ἔργο τοῦ Τερζάκη—πρέπει νὰ τονιστεῖ—ἔχει ἕνα πλῆθος δυνατότητες. Τὰ προτερήματα ποὺ εἶναι ὁλοφάνερα στὰ πεζά του, ἐκδηλώθηκαν καὶ στὸ θέατρο ἀπ' τὸ βυζαντινὸ ἐκεῖνο «Αὐτοκράτορα Μιχαήλ» ὡς τὸ προχτεσινὸ σύγχρονο ψυχογραφικὸ δρᾶμα. (Μερικοὶ τὸ εἶπαν ἠθογραφία· γιατί; Μυστήριο. Ἐπειδὴ παίζεται σὲ μιὰ ἐπαρχιακὴ κωμόπολη; Τὸ κύριο σημεῖο του εἶναι ὁ ἀνθρώπινος χαραχτήρας του, ὁ ἀνθρώπινος παλμός του.) Τὸ ξεσκέπασμα, τὸ ἄνοιγμα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, καὶ καλύτερα τοῦ ἀνθρώπου τοῦ συγχρονοῦ μας, τοῦ Ἕλληνα μικροαστοῦ: νά τί ἐνδιαφέρει τὸν Τερζάκη καὶ σὲ τί ἔχει καταπιαστεῖ. Τὸ πρωτοφανέρωσε μὲ τοὺς «Δεσμῶτες» ποὺ τοὺς ὀνόμασε «ἡ ἀγωνία τοῦ μικροαστισμοῦ» τὸ συνέχισε—μετὰ τὴν διακοπὴ τῶν «δημιουργημένων» τύπων τῆς «παρακμῆς τῶν Σκληρῶν»—μὲ τὴν ἁπλῆ «Μενεξεδένια πολιτεία» καὶ μὲ τὸ «Γαμήλιο ἐμβατήριό» του. Ὁ Τερζάκης εἶναι ὁ πιὸ σοβαρὸς ἀπ' τοὺς νέους συγγραφεῖς. Ἔχει ἀφοσιωθεῖ στὴ δουλειά του μ' ἀγάπη, προσοχὴ καὶ σοβαρότητα. Καὶ μόνο ὅταν κανεὶς πέρνει κάτι στὰ σοβαρά, μόνο τότε μπορεῖ ν' ἀποδώσει σ' αὐτό.

Καὶ τὸ «Γαμήλιο ἐμβατήριο» μ' ὅσα ἐλαττώματα κι' ἂν σχολαστικὰ κοιτῶντας το κανεὶς ἤθελε τοῦ βρεῖ, εἶναι ὁ καρπὸς μιᾶς τέτοιας ἐργασίας, καρπὸς ποὺ θἄπρεπε νὰ χαιρετιστεῖ καὶ νὰ γίνει γνωστὸς στὸ λίγο εὐρύτερο Ἑλληνικὸ κοινό, ἔξ' ἀπ' τοὺς «διανοουμένους». Στὸ κοινὸ ποὺ βρίσκεται στὴ μέση, ποὺ ἀρχίζει νἀφήνει τὴ Ντελλὺ καὶ τὴ Σεράο καὶ τὸν Ὀνὲ καὶ στρέφει τὰ βλέμματά του πρὸς ἔργα πνευματικώτερα κι οὐσιαστικότερα. Κι αὐτὸ τὸ κοινὸ πρέπει νὰ τὸ προσέξουν ὅλοι καί, κατὰ δύναμη ὁ καθένας νὰ τὸ βοηθήσει στὴν ἄνοδό του, δείχνοντάς του τὰ καλὰ ἔργα, συσταίνοντάς τουτα κι' ὄχι ἀποτραβώντας το, πασάροντας διάφορες σοφὲς γνῶμες ποὺ συνήθως γράφονται στὸ γόνατο καὶ προέρχονται ἀπ' τὸ μυαλὸ ποὺ βρίσκεται σὲ σχετικὴ κατάσταση μὲ τὴ στάση ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος ποὺ τὶς γράφει.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΑΡΙΟΣ

Πληροφορίες—ἀγγελίες—εἰδήσεις

Τὸ ἑπόμενο τεῦχος μας

Ὅπως τὰ πλεῖστα τῶν περιοδικῶν, καὶ τὰ **«Νεοελληνικὰ Σημειώματα»**, δὲν θὰ ἐκδοθοῦν τὸν θερινὸ μῆνα Ἰούλιο. Θὰ ἐκδοθοῦν ὅμως **σὲ διπλὸ τεῦχος** τὸν Αὔγουστο.

Στὸ προσεχὲς

Κύριον ἄρθρο τοῦ κ. Γιάννη Σκαρίμπα: «Οἱ Λύκοι μεταξύ τους».

—Ἄρθρο τοῦ ποιητὴ κ. Μηνᾶ Δημάκη μὲ τὸν τίτλο «Περίοδος Πειραματισμῶν».

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΥΠΟ...

...Μὲ προσοχὴ παρουσιάζουμε τὶς παρακάτω ἐργασίες

Στὰ **«Νεοελληνικὰ Γράμματα»** τεῦχος 25ο, 26ο, 27ο, 28 συνεργασία: Ἄγγ. Τερζάκη, Δημ. Φωτιάδη, Α. Παπανδρέου, Γαλ. Καζαντζάκη, Γ. Μπενέκου, Μπ. Σώου, Ἀλ. Φωτιάδη, Μ. Πετρίδη, Μ. Ἀλεξίου, Ν. Τρέχα, Γ. Ἀηδονοπούλου, Μ. Δούνια, Σ. Καραντινοῦ, Α. Σικελιανοῦ, Σ. Μαράντου, Π. Κατσέλη, Θ. Προδρόμου (Κ. Θρακιώτη), Ν. Λουρωτοῦ, Σερ. Ἀρκομάνη, Γ. Μυλωνογιάννη, Γ. Ντάλιου, Γ. Σακκᾶ, Μ. Λουντέμη, Κ. Ζαμπαθᾶ, Α. Μελετοπούλου, Ν.Ποριώτη, Ἠλ. Ζιώγα, Φ. Κόντογλου, Γ. Θεοτοκά, Γ. Κοτζιούλα, Κ. Φριλίγγου, Μ. Μυρὰτ, Κούλας Πράτσικα, Ἄρη Δικταίου κ. ἄ.

Στὴν **«Πνευματικὴ Ζωὴ»** τεῦχος 8ο συνεργασία: Σοφ. Μαυροειδῆ—Παπαδάκη, Ρ. ὕλας Βαρελᾶ—Παπαδημητρίου, Μελῆ Νικολαΐδη, Γιάννη Σκαρίμπα, Γιάννη Χατζίνη, Κ. Κατσαροῦ, Λ. Παυλίδου, Ν. Πρωτονοτάριου, Γ. Καλαματιανοῦ, Ἠλ. Ζ ώγα κ. ἄ.

Στὴν **«Πάφο»** τεῦχος 8ο, συνεργασία: Λ. Ἰακ. βίδου, Γ. Μαρκίδη, Π. Βαλδασεριάδη, Π. Παποϊωάννου, Μ. Μαραγκοῦ, Χ. Καπνουκάγια, Α. Περνάρη, Γ. Τσουκαλᾶ, Φ. Πασχαλινοῦ, Α. Δόξα, Μ. Παπαβασιλείου, Π. Σπανδωνίδη, Κ. Ἀλεξανδρινοῦ, Δ. Λιπερτῆ, Λ. Μηλιώτη, Ν. Μαξουτιὰν κ. ἄ.

Στὴν **«Παγκόσμιο Ἀνθολογία»** τεῦχος 3ο καὶ 4ο μεταφράσεις, Στεκκέττι, Βέρνς, Κάμπιρ, Χάϊνε, Λενάου, Γκαῖτε, Μυρζέ, Πρυντὼμ, Φαλκέ, Γκρόϊφ, Κῆτσ Οὐλάντ, Σέλλεϋ, Ντὲ Λὶλ, Β ράρεν. Ρίσπεν, Τένιυσον, Ἄνταμ, Μουὰρ, Νίτσε, Πόε, Ὀμὲρ Καγιὰμ, Μπωντλαὶρ κ. ἄ.

Στὴν **«Βαλκανικὴ Λογοτεχνία»** τεῦχος 3ο συνεργασία: Ζυβὶν Ζοβανοβιτς Ζυὸζ, Τζώρτζε Ντουμητρέσκου, Χαντιτζὲ Χατὶπ, Χανούμ, Λοῦμο Σκέντο, Ψυχάρη, Γιάννη Σκαρίμπα, Ἐλὶν Πελιν, Γιάννη Φλιάσιου, Μίμη Κωνσταντοπούλου, Δήμου Τριάδη, Γιάννη Λίλη κ. ἄ.

Στὰ **«Κυπριακὰ Γράμματα»** τεῦχος 7ο—8ο, συνεργασία: Phileas Lebesgue, Γλ. Ἀληθέρση, Bauno Lavagnini, W. E. Kuiper, Χρ. Γαλατόπουλου, Ν. Λανίτη, Ἀχ. Αἰμιλιου, Ν Ἀντωνιάδη, Μ. Βαϊάνου κ. ἄ.

Στὸ **«Νησὶ»** Χίου, τεῦχος 1ο, συνεργασία: Θεμ. Ἀθανασιάδη, Ἀριστ. Καρ.άβα, Ἀντρ. Λοΐζου, Γ. Θεοτοκᾶ, Γ. Ἐκηβόλου, Φ. Ἀγγουλέ, Στ. Καββάδα, Σπ. Μοτσενίγου, Χρ. Μεμένιου, Οὐρ. Διοματάρη, Ἑλ. Καρδαμιτση, Βαγ. Καραγιάννη, Γ. Βαλέτα, Ἰωάννα Καψίλ.ς, Στελ. Βιὸς, Εὐαγ. Ἀγγελίδου, Ἀγάθη Βενεζη. Γ. Μουτάφη, Φαίδ. Ἠλιοῦ, Κ. Χαλιορῆ, Βασ. Τήνιου, Λένας Καλφοπούλου κ. ἄ.

Στὸ **«Ξεκίνημα»** Ζακύνθου, τεῦχος 3ο—4ο, συνεργασία: Γρ. Ξενόπουλου, Μαρ. Σιγούρου, Διον. Ρώμα, Παν. Κοράλη, Ν. Γρυπάρη, Λεων. Ζώη Τάκη Δόξα, Παν. Σαμαρᾶ, Ν. Τωμαδάκη, Δ. Δάση, Ἀσδ. Ἀβούρη, Χ. Κ. Γουσέτη, Ἀβρ. Παπάζογλου, Γιάν. Τσιλιμίγκρα κ. ἄ.

Στὴ **«Νέα Πνοὴ»** Θεσ)νίκης, τεῦχος 1ο, συνεργασία: Φρ. Κορονέλλ.υ, Γ. Παπαγιάννη, Μ. Κιοσεμιχάλ, Τώνη Πάλτσου—Λαρισαίου, R. Roujesve κ. ἄ.

Στὴ **«Φοινικιὰ»** Ἀλεξάνδρειας, τεῦχος 3ο, συνεργασία: Π. Μάγνη, Λουκία Μάρβα, Δεὶμ.υ Φλεγύα, Γιώργου Ἀλκαίου, Πάνου Ξένου, Νι. Κουτσουμπῆ κ. ἄ.

Στὰ **«Δικαμου»** περιοδικὴ ἔκδοση τῆς Μαριέττας Ἐπιανησιας, τεῦχος 1ο. Αὐτοτελὴς μελέτη «ὁ Πεσσιμισμὸς τοῦ Λεοπάρντι».

Στὴν **«Ἠχὼ»** τεῦχος Μαΐου, συνεργασία: Α. Μάτεση, Α. Σικελιανοῦ, Σ. Μπολέτση, Α. Σκιαδαρέση, Φαύνου, Γ. Ἀμπάτη. Δ. Ρώμα κ. ἄ.

Στὰ **«Μαθητικὰ Γράμματα»** τοῦ Μαΐου, πλούσια φιλολογικὴ μαθητικὴ ὕλη.

Στὴν **«Καθημερινὴ»** Ἀθηνῶν, καὶ στὶς Δευτεριάτικες φιλολογικὲς σελίδες ἐνδιαφέροντα αἰσθητικὰ ἄρθρα τοῦ κ. Ν. Δ. Παππᾶ: «Ἡ ἀνανέωση τοῦ Λυρισμοῦ» α.' καὶ β.' «Πρὸ ποιητὲς καὶ πρωτοπόρου» καθὼς καὶ ἡ συνέχεια τῆς μετάφρασης τοῦ Φάουστ ἀπὸ τὸν Ν. Καζατζάκη, κ. ἄ.

Τὸ **«Πανευβοϊκὸν Βῆμα»** καθιέρωσε φιλολογικὴ σελίδα ὑπὸ τὴν διεύθυνση τῆς γνωστῆς ποιητρίας κ. **Βαρβάρας Θεοδωροπούλου—Λιβαδᾶ (Ἀνεμώνας).**

Στὸν **«Ἀγῶνα Τριφυλλίας»** 215 ἀπάντηση τοῦ Π. Ὀλύμπιου σὲ κριτικὴ τοῦ Ρήγα Ἀνέμη, γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ πρώτου: «Γιάννης Σκαρίμπας».

Στὸν **«Κυπριακὸ»** Τύπο Λευκωσίας 20)4)37 εὐμενὴς κριτικὴ τοῦ διευθυντὴ τῆς φιλ. σελίδας τῆς ἐφημερίδας κ. **Λ. Γιαννίδη,** γιὰ τὴ συλλογὴ **«Οὐλαλεὺμ»** τοῦ **«Γιάννη Σκαρίμπα».**

Στὸν **«Ἐλεύθερο Κήρυκα»** Καβάλλας τῆς 10)5 εὐμενὴς κριτικὴ τοῦ κ. **Αὔγη Δρόσου** γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ κ. **Πέτρου Ὀλύμπιου : «Γιάννης Σκαρίμπας».**

Στὴ **«Θεσσαλία»** Βόλου τῆς 30)5 εὐμενὴς κριτικὴ τοῦ κ. **Κ. Τ. Καλαντζῆ,** γιὰ τὸ ἴδιο βιβλίο.

Στὸν **«Κήρυκα»** Τριπόλεως τῆς 6)6)37 ἐκτεταμένο αἰσθητικὸν ἄρθρο τοῦ κ. **Ρένου Γραικοῦ»** μὲ τὸν τίτλο: **«Γιάννης Σκαρίμπας»**

Στὴν **«Κορινθία»** Κιάτου τῆς 16)5)37 τὸ παρακάτω σημείωμα γιὰ τὸ ἰδιοπεριοδικό: **«Νεοελληνικὰ Σημειώματα».** Ὁ ἤδη διάσημος συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς κ. Γιάννης Σκαρίμπας ἐκδίδει καὶ διευθύνει κατὰ μῆνα τὸ ὡς ἄνω περιοδικόν. Ὄχι μόνον ἡ προσωπικότης τοῦ διευθύνοντος ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐκλεκτῶν συνεργατῶν του κατέστησαν τὰ «Νεοελληνικὰ Σημειώματα» ἕνα πνευματικὸ φάρο τῆς χώρας. Ἡ πρωτοτυπία τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, τὸ θάρρος καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς γνώμης τοῦ Γιάννη Σκαρίμπα, ἡ λεπτὴ εἰρωνεία μὲ τὴν ὁποίαν βλέπει καὶ καυτηριάζει κάθε σάπιο, ποὺ γίνεται, μᾶς φέρνει σὲ στενοὺς συνδέσμους μὲ τὸ περιοδικὸ αὐτό. Ἡ «Κορινθία» ἐκθύμως συνιστᾶ στοὺς φίλους της καὶ διανοουμένους ἐν γένει τὴν παρακολούθηση τῶν «Νεοελληνικῶν Σημειωμάτων».

Δυστυχῶς, ἡ ἔλλειψη χώρου δὲν μᾶς ἐπέτρεψε, μήτε καὶ σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος, νὰ δημοσιέψουμε ὅλα τὰ φιλ. περιεχόμενα τῶν Ἐπαρχιακῶν ἐφημερίδων.

«Ἡ Φωνὴ» (Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας)

Κυκλοφόρησε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ ἐφημερίδα «Ἡ Φωνὴ» (Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας) 6σέλιδη μὲ σθεναρὴ ἀρθρογραφία, πλούσια δημοσιογραφία φιλολογικὴ σελίδα κλπ.

Προσεχῶς

ΓΙΑΝΝΗ ΣΚΑΡΙΜΠΑ: **«Χαλκίδα ἢ τὸ Βατερλὼ δυὸ Γελοίων»** Μυθιστόρημα.

"ΝΕΟΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ"

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ
ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

Ἱδρυτὴς Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ
Διευθυντὴς ΔΗΜΗΤΡ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Γραφεῖα Πατησίων 8—Ἀριθ. Τηλ. 30 461

"ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ"

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Διευθυντὴς ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Γραφεῖα Μαυρομιχάλη 2—Ἀριθ. Τηλ. 31 126

Τὸ τεῦχος τοῦτο τυπώθηκε σὲ 5.500 ἀντίτυπα
Στὰ τυπογραφικὰ Καταστήματα ΑΙΘΩΝ ΚΟΝΓΟΣ Ἀθήνα. Τηλεφ 53 177